

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Šokis

2

Pokalbis su dainininku Romanu Kudriašovu

4

Eimunto Nekrošiaus pamokos ateities kartoms

5

Pažintis su šokėja ir choreografe Vilma Pitrinaite

7

Michaelo Rakowitziaus paroda Radvilų rūmų dailės muziejuje

9

Pokalbis su režisieriumi Antanu Obcarsku

„Nesėkmė dulkinantis, arba
šelmiškas porno“

Berlinalės laureatai

Muziejus kaip bendruomenė

Apie atidaromą Vilniaus miesto muziejų pasakoja Rasa Antanavičiūtė

Vokiečių gatvės 6 numeriu pažymėto namo pirmajame aukšte bei rūsyje penkeriems metams įsikūrė Vilniaus miesto muziejus (VMM). Jo atidarymas siejamas ir su 2023-iaisiais rengiamu minėti Vilniaus 700-uoju gimtadieniu. Buvo numatyta, kad lankytojai čia galės ne tik domėtis miesto istorijomis, jiems bus pasiūlyta ir susitikimų erdvė su kavine ir skaitykla. Laukiant ne tik naujojo, bet ir visų muziejų atidarymo, Monika Krikštopaitytė kalbina VMM direktorę, meno istorikę, mokslų daktarę Rasą Antanavičiūtę.

Idėja įsteigti Vilniaus muziejų XX a. pradžioje buvo gyva, aktuali ir vykdoma. Tik kad tuo užsiėmusios Mokslo bičiulių bei Mokslo ir meno draugijos ne visai sutarė dėl turinio. Skyrėsi požiūris, kiek vietos turėtų užimti kraštotyra ir dailė. Ar šiandienos Vilniaus muziejaus panašūs klausimai nekankina?

Na, tokių dilemų nebesprendžiam. Dailė greičiausiai bus pasitelkiama pasakojant miesto istorijas, o kraštotyra dabar nemadingas užsiėmimas, bet jei į ją pažvelgsime naujai ir pavadinsime, pavyzdžiui, antropologija, tuomet taip, Vilniaus muziejui tai tikrai nesvetima. Tik mūsų tiriamas ir pristatomas „kraštas“ urbanizuotas, dirbsime miestotyros, o ne kraštotyros darbus. Apskritai į miestą žiūrime kaip į kompleksinę sistemą, kurioje sąveikauja gamta ir kultūra, žmonės ir paveldėtos bei naujos urbanistinės struktūros, istorija ir ateitis. Na, ir pagal apibrėžimą kraštotyra užsima mėgėjai laisvalaikio, o mes kol kas atiduodame muziejaus reikalui

Rasa Antanavičiūtė

G. BERŽINSKO NUOTR.

ir laisvalaikį, ir visas savo darbo dienas.

Muziejus šiuo metu neketina turėti nuolatinės miesto pažinimo ekspozicijos. Tai sąlygoja ir turimos nedidelės patalpos, ir ambicijos parengti naujai Vilnių pristatantį pasakojimą, o tam reikės ne mažiau kaip 2–3 metų.

Laikinos parodos bus skirtos tam tikriems gyvenimo mieste ir miesto kultūros aspektams. Čia svarbiausia bus pasakojimas, o ne atskiri artefaktai, nors ypatingi originalūs daiktai neabejotinai svariai praturtina ekspoziciją. Dėl to kartais galime eiti į kompromisą ir pasidaryti kopiją ar susifantazuoti

istoriniuose šaltiniuose neužfiksuotą ir šykščiai aprašytą Vilniaus krikščionių skerdėjų-mėsininkų altorių. Turime daugiau laisvės nei dailės muziejai. Kita vertus, ekspozicijos formavimo ir istorijos pasakojimo priemonių klausimas tikrai aktualus – kaip papasakoti daugeliu atvejų knygine istoriją parodoje? Kiek protinga „dėti“ teksto, kiek dokumentų? Kiek kopijų, o kiek originalų? Kiek 2D, kiek 3D, o kiek skaitmeninių, interaktyvių eksponatų, kad paroda būtų dinamiška, pagavi, kad lankytojo akis nepaklųstų tarp raidžių, brėžinių ir

NUKELTA Į 7 PSL.

Dualumas, išreiškiamas balsu

Pokalbis su baritonu Romanu Kudriašovu

ELVINA BAUŽAITĖ

Baritonas Romanas Kudriašovas vasario 19 d. užpildė trečiąją „LRT Klasika“ inicijuoto ciklo „Koncertas vienam“ pasirodymą Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje. Šia proga kviečiame artimiau pažinti operos solistą, kurio studijų bagažas – Lietuvos muzikos ir teatro akademija, Londono nacionalinė operos studija, Hamburgo aukštoji muzikos ir teatro mokykla, prizinės vietos daugybėje tarptautinių konkursų, pasiektas finalas II Tarptautiniame Virgilijaus Noreikos dainavimo konkurse, pasirodymas Karališkajame operos teatre Londono „Covent Garden“ ir kitose svarbiose scenose. Kalbamės apie vokalo meną šiandien ir ateityje.

Romanai, prisiminkite vaikystę: kaip atradote muziką, o gal muzika atrado Jus?

Muzikuoti pradėjau dar prieš eidamas į mokyklą, o jau nuo pirmos klasės kaip solistas dainuodavau šventiniuose klasės pasirodymuose. Ryškiai atsimenu, kaip mokytoja prašo, kad dainuočiau vienas, o aš niekaip negaliu suprasti, kodėl esu išskiriamas iš bendraklasių. Tikrai nesijaučiau išskirtinis. Manau, kad muzika atrado mane. Mano mylima muzikos mokytoja Raimunda Kruvelienė, kuri ir dabar seka mano muzikinį kelią, pirmoje klasėje mane atrinko į mokyklos chorą ir patarė tėvams nuvesti gabų vaiką į muzikos mokyklą. Ji su vėlesnėse klasėse muzikos mokiusiu Leonu Kruveliu paskatino muzikuoti drauge su seserimi Kristina – abu pasirodydavome mokyklos renginiuose. Na, o pradėjęs lankyti muzikos mokyklą rimtai pasinėriau į grojimą smuiku. Mokytoja Margarita Urbonienė stipriai įtraukė ir į užklasines veiklas, koncertavimą, meistriskumo kursus.

Pasidalykite studijų Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijoje prisiminimais.

Atsiminimai patys nuostabiausi! Šioje mokykloje brendau ir kaip muzikantas, ir kaip žmogus. Studijuodamas konservatorijoje galutinai supratau, kad muziko kelias man – vienintelis. Be puikaus muzikinio išsilavinimo, įdiegusio taip pat ir kartinį mūsų profesijai atsakomybės jausmą, ketveri metai konservatorijoje buvo ir labai bendruomeniški, iki šiol palaikau ryšius ir su klasiokais, ir su buvusiais dėstytojais.

Tuomet atkeliavote į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją. Ko ir kaip čia išmokote, ko siekti skatino pedagogai?

Akademijoje man nusišypsojo laimė pakliūti į Vladimiro

Romanas Kudriašovas operoje „Pikų dama“

A. LEONOVO NUOTR.

Prudnikovo dainavimo klasę. Iš profesoriaus išmokau labai daug – tiek dainavimo, muzikavimo, scenos meno atlikimo srityse, tiek gyvenime. Visi studentai buvome lyg jo vaikai, kaip viena didelė šeima. Atvykus į kitą miestą, kuriame nieko nepažįsti, tai buvo tikra dovana.

Kamerinį dainavimą teko laimėti studijuoti pas profesorę Sigutę Stonytę. Ji – neeilinė asmenybė, puiki dainininkė ir pedagogė. Ji padėjo man suprasti, kad dainavimo technika ir jų apibūdinimų yra daugybė, bet teisingiausia ta, kuri tinka tau asmeniškai. Tai vėliau paskatino neapsiriboti Lietuvos patirtimi ir ieškoti žinių užsienyje. Studijas LMTA pamenu kaip itin intensyvų periodą, padėjusį pralaužti fizinio ir, svarbiausia, emocinio susikautymo ledus.

Toliau – studijos Karališkajame Velso muzikos ir dramos koledže Didžiojoje Britanijoje, magistro laipsnis, įgytas Vokietijoje, Hamburgo aukštojoje muzikos ir teatro mokykloje, pas profesorių Geertą Smitsą. Ar galite palyginti dainavimo studijas Lietuvoje ir užsienyje – daugiau skirčių ar sutapčių?

Karališkajame Velso koledže praleidau vos kelis mėnesius kaip mainų programos studentas. Ši patirtis kardinaliai skyrėsi nuo studijų Lietuvoje. Dėmesio centre ten buvo

studentas – jo vystymasis, poreikiai, silpnųjų savybių tobulinimas, darbas kartu su pedagogu, o ne vien studijų programos įvykdymas be jokio grįžtamojo ryšio ir, dažnu atveju, tiesioginės naudos studentui. Šiuo požiūriu studijos Vokietijoje buvo panašios. Kontaktinių valandų skaičius didžiulis – vien individualus darbas, skirtas tobulėjimui. Nors biurokratizmo ten netgi daugiau nei Lietuvoje. Po studijų Vokietijoje dar metams grįžau į Velsą studijuoti tarptautinėje dainavimo akademijoje pas profesorių Dennisą O’Neillą. Paskui stažavausi Nacionalinėje operos studijoje Londone.

Apibendrinamas sakyčiau, kad Vokietijoje į visus studentus investuojama labai labai daug. Išmoksti ištisus klotus savo balso repertuaro, operos vaidybos pagrindų, perklausų „taisyklių“ bei operos pasaulio specifikos. Tikraja to žodžio prasme įgyji *profesiją*. Didžiojoje Britanijoje daugiau dėmesio skiriama individualumui, talento atskleidimui, atlikimo menui. Iš tiesų kiekvienoje šalyje studijos labai skyrėsi. Esu laimingas, kad, apjungęs visas mokyklas, turiu tai, kas geriausia. Šiandien savo profesinėje veikloje derinu ir išnaudoju visas patirtis.

Ką reiškia mokytis dainavimo bendrąja prasme?

Klausimas, kuriam reikėtų atsikirti pokalbio. Mokymasis dainuoti

visų pirma yra fizinis procesas, kurį reikia įvaldyti. Tačiau jo specifikos praktiškai neįmanoma pamatyti. Juk balso stygos, diafragma, rezonatoriai yra kūno viduje. Iš išorės „už stygos netruktelsi“. Tad mokantis dainavimo dažniausiai naudojami fizinius procesus apibūdinantys vaizdiniai, kurie kartais remiasi biologijos mokslu, o dažnai yra vien fantazijos vaisius, padedantis ilgainiui išvystyti reikiamus kūno raumenyno įpročius. Dainininkas gali kliautis tik vidiniais fiziniais pojūčiais, o studijų procese – pasitikėti pedagogu. Pasitikėjimas yra vienas svarbiausių aspektų: pedagogas girdi tavo balsą iš šalies ir geba vesti tavo vidinius pojūčius link gražaus ir subalansuoto balso skambėjimo.

Atrodo, yra daugybė puikių operos solistų. Tad kaip pradedančiajam atrasti savo vietą, turėti galimybę atsiskleisti scenoje, parodyti talentą? Ar tai labiau laimės dalykas, lemtingas atsitiktinumas, ar vis dėlto savo profesijai atsidavęs talentingas dainininkas bus tikrai pastebėtas ir atrastas?

Manau, vieno atsakymo į šį klausimą nėra. Būtų naivu tikėtis, kad užtenka vien talento ir gebėjimų, ir viskas susiklostytų savaime gerai. Iš tiesų yra daugybė puikių operos solistų, tačiau labai daug jų taip ir nepasiekia karjeros aukštumų, nebūna atrasti ar pastebėti. Kai kuriems pasiekti profesinę sėkmę padeda lemtingi atsitiktinumai, kitiems – ilgas ir nuoseklus darbas, bet turbūt dažniausiai – abu šie dalykai kartu. Skaitant žinomų dainininkų biografijas kartais atrodo, kad visi aprašyti sunkumai yra lyg būtinas etapas, atvedantis į šlovę. Tačiau tokias biografijas skaitome iš dabartinės – jau žinomo solisto – perspektyvos. O man kur kas įdomiau įsijausti į jų tuometines jaunystės patirtis, semtis įkvėpimo iš jų pasiryžimo eiti pirmyn ir siekti savo, kai sėkmės dar nebuvo nė horizonte.

Dabar išgyvename tikrai ypatingą laiką. Kokia Jūsų patirtis pasaulinės pandemijos akivaizdoje? Kaip priimate, jaučiate kultūros gyvavimo sąstingį?

Kultūrinis gyvenimas patiria ne sąstingį, o tikrą komos būseną. Manau, kaip ir kiekvienas atlikėjas, negalintis išeiti į sceną, negalintis dirbti ir uždirbti, jaučiu frustraciją. Ir ne vien dėl finansų. Asmeniškai aš pandemijos draudimų akivaizdoje supratau, kaip stipriai man būtina dalytis emocijomis ir bendrauti su žiūrovais nuo scenos. Šią nepanaudotą energiją stengiuosi realizuoti kitais būdais, panaudoti asmeniniam tobulėjimui. Išsilieju fizinėje veikloje, taip pat mokausi naujus kūrinius bei operos partijas,

kad aktyvus išliktų ir protas, ir atmintis, ir, žinoma, balsas.

Prisiminkite savo pirmąją pamatytą operą.

Nepamenu, ar tai pirmoji mano matyta opera, bet tikrai didžiulį įspūdį paliko Piotro Čaikovskio „Eugenijus Oneginas“ Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre. Lig šiol pamenu ir scenografiją, ir režisūrinius sprendimus. Daugelį metų tai yra mano mėgstamiausia opera. Kaskart matant šią operą, daugiasluoksnis poetinis tekstas, personažų santykiai atsiskleidžia vis naujomis spalvomis.

O koks buvo paties sukurtas pirmasis vaidmuo operos scenoje?

Pirmasis vaidmuo prieš gerą dešimtmetį buvo baigiamasis bakalauro darbas LMTA. Tai Elviro partija Georgo Friedricho Händelio operoje „Kserksas“. Buvome pirmoji laida po daugelio metų, kuri baigdamas studijas parodė tikrą spektaklį su orkestru Rusų dramos teatro salėje, anksčiau buvusiam operos teatre. Nors aš didžiosios scenos patirties jau turėjau – nuo pirmo studijų kurso dirbau LNOBT mimanse, vaidinau masinėse scenose operos ir baleto spektakliuose. Ši patirtis buvo ypatinga.

Kokie yra Jūsų ypatingi patyrimai kaip žiūrovo salėje ir kaip vaidmens kūrėjo?

Neeilinių patyrimų, susijusių su operomis, yra daugybė. Pavyzdžiui, stebint „Madam Baterflai“ LNOBT (rež. Anthony Minghella). Baterflai harakiri scena yra ypatingai paveiki muzikine, scenine, emocine prasme. Arba operos „Eugenijus Oneginas“, pastatytos „Vilnius City Opera“ (rež. Dalia Ibelhauptaitė), finalinė scena, Tatjanos ir Onegino duetas. Oneginas puola ant kelių, prisipažįsta meilę; Tatjana, nors vėliau jį atstumia, išgyvena trumpą silpnybės akimirką. Tuo metu, režisierės sprendimu, fone pasirodo Greminas – Tatjanos sutuoktinis. Tačiau jis tik ramiai viską stebi ir vėliau išeina, nesileisdamas į konfliktus ar skubotas reakcijas. Geniali scena. Ir paskutinis potyris jau kaip atlikėjo – pažintis ir pirmoji repeticija su operos legenda, bosu-baritonu Brynu Terfeliu. Šį dainininką daug metų sekiau, klausiausi jo įrašų. Tad susipažinti gyvai ir dar kartu dainuoti – tikrai stulbinanti patirtis. Pažintis peraugo į bičiulystę, ir jau keturis kartus dainavome drauge vienoje operoje skirtingose pasaulio šalyse, kaskart jo kvietimu.

Esate konkursų prizininkas, stipendininkas, tad nusakykite, ką operos solistui suteikia, kam įkvepia konkursinės patirtys?

NUKELTA Į 3 PSL.

Garsinis vaizdo žaidimų pasaulis

Pokalbis su atlikėju ir kompozitoriumi Leonardu Pilkausku

GERŪTA GRINIŪTĖ

Kompiuteriniai žaidimai jau kurį laiką užima pirmaujančias pozicijas audiovizualinių kūrinių rinkoje. Pasak vaizdo žaidimų garsiųjų efektų ir muzikos kūrėjo Lino Maknio, kompiuteriniai žaidimai populiarumu seniai pralenkė filmų ir muzikos pramonę kartu sudėjus. Taip pat vis dažniau diskutuojama apie vaizdo žaidimus kaip meno kūrinius ir jų inspiruojamas beribes kūrėjų saviraiškos galimybes. „Žaidimai yra kultūros dalis ir to nenuneigsime. Svarbu mokėti jais mėgautis“, – teigia kompozitorius, aranžuotojas, orkestruotojas, saksofonininkas ir pedagogas, apie 20 aranžuotųjų vaizdo žaidimams autorius Leonardas Pilkauskas.

Kuo žaidimai žavi ir kiek šis reiškinys svarbus Tavo gyvenime?

Netiesiogiai – visa kūryba, visas gyvenimo procesas, dalykai, kurie vienaip ar kitaip mane pasiekia, man yra panašūs į žaidimą. Mokykloje buvau gana rimtas žaidėjas. Pamenu, būdavo ir tokių sesijų, per kurias žaidi iki dešimties valandų, o paskui galvoji apie gyvenimo prasmę, ir apskritai – kas čia vyksta...

Dalis žmonių greičiausiai tebisi: kaip dešimt valandų įsipaišo į dienotvarkę? Tai vykdo savaitgaliais? O gal teko ir pamokas numuiliti?

Ne, pamokų nenumuildavau. Tokie atvejai, kai tekdavo pažaisti taip ilgai, buvo reti. Juolab kad žaisdavau kompiuteriu, kuriuo reikėjo dalintis su broliais, su šeima. Draugas turėjo „Nintendo“ konsolę. Antroje dešimtojo dešimtmečio pusėje tai buvo visiškai nauja, jis tą konsolę atsiuntė iš Japonijos. Pamenu, būdami pas jį, įkrisdavom į žaidimus keturioms ar penkioms valandoms. Laikas tada lekia... Žaisdavome ką nors paprasto – „Mario Bros.“, „Donkey Kong“, bet vis tiek užvirdavo kraujas.

Prie Nacionalinės M.K. Čiurlio nio menų mokyklos pamenu tokią vietą, kurios trečiame aukšte buvo įrengta speciali erdvė: užlipęs ten jausdavai nepaprastai stiprų ir slogų prakaito kvapą. Atmosfera nusidąždavo dimensiniu potyriu, jausdavai, kad ten vyksta gyvenimas lyg džiunglėse, kur žmonės, regis, dirbdavo fiziškai, nors iš tiesų – tiesiog sėdėjo prie kompiuterių, kultūringai žaidė. Ten jau stovėjo „PlayStation“ konsolės. Porą metų tai buvo labai populiarus taškas, į kurį vaikai rinkosi žaisti po pamokų arba per pamokas. Susimoki už valandą ir gali žaisti. Tokios žaidimų patirtys – gaivališkos, žiauriai įdomios.

Ar galėtum sakyti, kad, būdamas muzikantas, jau mokykloje kompiuterinius žaidimus girdėjai kitaip? Gal pastebėjai, į ką vaizdo žaidimuose kreipia dėmesį Tavo draugai ir kolegos, o į ką – Tu?

Pastaraisiais metais žaidimai nusileido į dar mažesnius ekranus,

pavyzdžiui, telefonus. Taigi jie tapo labai mobilūs, žaisti dabar galima bet kur. O anksčiau buvo kaip ritualas: turi rasti tam laiko, pasiruošti, atsisėsti priešais didelį ekraną, įsijungti konsolę, išsirinkti žaidimą. Dabar tas procesas individualizuotas, vis labiau nepriklausomas.

Kalbėti apie tuos potyrius sunku. Kas yra kompiuteriniai žaidimai? Tai – begalinis azartas, didelis adrenalino kiekis kraujyje. Daugelis mūsų kartos muzikantų – ar tai būtų Thundercat, ar Kamasi Washingtonas, ar JD Beckas, ar Flying Lotusas – kalbėjo, kad kompiuteriniai žaidimai yra kultūros dalis. Tai – vizualios inspiracijos, tam tikri vizualūs dirgikliai, kurie mus veikia, mūmyse palieka daug netikėtų iliuzijų, fantazijų. Ir tie dirgikliai užsilaiko visą gyvenimą.

Viename projekte tau teko imtis kompiuterinių žaidimų muzikos aranžuotųjų orkestrui. Kokių žaidimų muzika įsiminė, kas šiame procese Tave sudomino ir kas buvo sudėtingiausia?

Taip, teko padirbėti prie orkestruočių, aranžuotųjų žaidimams, pamatyti, kaip atrodo tos muzikinės žaidimų kūrinių struktūros. Ir dabar galvoju: na, nieko ypatingo. Simfoninis žanras mums pažįstamas. Be to, žinome, kaip skamba kompiuterinių žaidimų muzika: aišku, kad ji turi asocijuotis su herojiškumu, turėtų būti ir kokia nors maža drama, netikėtumo

momentas, leitmotyvas, smulkios temos. Iš tokių struktūrų ta muzika ir sudaryta.

Pavyzdžiui, prisimenu žaidimą „Tetris“ – ten juk skamba rusiška liaudiška melodija. „Tetris“ nėra tiek įdomus, kiek koks nors RPG (*Role Playing Game* – liet. vaidmenų žaidimas) ar nuotykių žaidimas, susijęs su veiksmu, pavyzdžiui, lenktynės. Bet ta sena rusiška, sakyčiau, jau tapusi liaudies melodija, kurią adaptavo kompiuteriniai žaidimai, yra kabinantis triukas.

Pamenu, projekte reikėjo pasidaryti vaizdo žaidimo „World of Warcraft“ transkripciją ir dalinę orkestruotę. Tai jau grynai simfoninis žanras su choru, su daug balsų, su diskantiniu solistu – vien iš atlikėjų sudėties galima įžvelgti istoriją, kad gimsta intriga. Pati žaidimo muzika nėra lengvai įsimenama, bet ji turi slaptingumo, mistikos, herojiškumo atspalvį – ir tai veikia. Įsijauti į turinį, ir muzika viską puikiai papildo.

Kuo vaizdo žaidimų muzikos kūrėjų darbas ypatingas?

Muziką kuria įvairūs žmonės, dažnai – beveik nežinomi kompozitoriai. Bet muzika integruojama į žaidimą, o žaidimą žaidžia daug milijonų žmonių – ir tai yra privilumas jaunam, nežinomam kūrėjui. Taip muzika nustelbia jį patį, prisijaukina žaidėją ir galiausiai taip galima prisiminti, ką sukūrė vienas ar kitas kūrėjas.

Nepaisant dažnai išgirstamos kritikos kompiuterinių

Leonardas Pilkauskas

I. VYŠNIAUSKAITĖS NUOTR.

žaidimų pasauliui ir tiems, kurie į tą pasaulį įsitraukia, kokia, Tavo nuomone, vaizdo žaidimų nauda?

Žaisti protingai yra geras laiko leidimas. Ypač paskui aptariant, ką ten matei, kas tau patinka, ką jautei žaisdamas. Pamenu, kai man buvo vienuolika ar dvylika metų, buvo tokia žaidimų vieta „Planeta“. Ten stovėjo dideli, stacionarūs žaidimų aparatai. Įeini, o prie aparatų stovi po porą suaugusių žmonių, girdisi šauksmai, ore tvyro azartas. Kai pamatai, kaip suaugęs žmogus žaidžia, – ir netgi gana agresyviai, – supranti, kad niekada nieko panašaus nesi matęs (*juokiasi*). Vis dėlto žaidimai jau tapo dabarties kultūros dalimi. Reikia jais mėgautis, bet svarbu mokėti tai daryti, kaip ir viską. Svarbu rasti balansą – organizuotiis taip, kad tave tai džiugintų.

Dėkoju už pokalbį.

PARENGTA PAGAL LRT RADIJO LAIDĄ „MŪZA ANT PETIES“, TRANSLIUOTA VASARIO 23 D.

ATKELTA IŠ 2 PSL.

Konkursų nemėgau ir juose dalyvavau tik todėl, kad tai padeda karjerai. Iš kolegų esu girdėjęs konkursų apibūdinimą – „būtinasis blogis“. Konkursai reikalauja didžiulės koncentracijos, o atlikdamas kūrinius esi vertinamas ir teisiamas. Tai nėra labai malonu, nes dainavimas nėra sportas, juk į kiekvieną atlikimą įlieji daug sielos. Tačiau patirtis vis vien labai naudinga – moko sunkiomis sąlygomis išlikti ir užgrūdina.

Prisiminkime „Koncertą vienam“, kuriame su pianiste Gabija Butkute atlikote Ralpho Vaughano Williamso ir Benjaminio Britteno dainas. Kaip ir kodėl nusprendėte dainuoti būtent šiuos kūrinius?

Ši programa dabar užvaldžiusi mano mintis ir planus. Vienus kūrinius mokėjau jau anksčiau, jie man yra svarbūs ir atrodė verti pasidalyti su klausytojais. Kitus labai mėgau kaip klausytojas, tad nusprendžiau įgyvendinti norą juos atlikti. „Koncerto vienam“ programa – išskirtinai anglų kompozitorių kūriniai, kurie svarbūs ir man, ir pianistei Gabijai Butkutei, studijavusiai ir

Romanas Kudriašovas ir Gintaras Rinkevičius. V. Noreikos dainininkų konkursas

nemažai metų gyvenusiai Anglijoje. Šiame repertuare jaučiamės kaip žuvis vandenyje. Atliktos dainos – ir iš aranžuotų liaudies dainų rinkinių, ir originalios, taip pat artimos folklorui, kalbančios apie gamtą, jausmus, fizinę ir metafizinę kelionę. Man svarbiausias kriterijus, atsirenkant dainas ir dėlįojant programą, yra dainos siužetas, pasakojama istorija – ar ji man suprantama, artima. Jei taip – vadinasi, sugebėsiu ją papasakoti asmeniškai, daina atgis, istorija bus nesumeluota ir paveiki.

Ką jums reiškia scena, galimybė dainuoti, įsijauti į vaidmenis?

Man tai yra galimybė gyventi. Atlikėjai scenoje turbūt naudoja šimto procentų abiejų smegenų pusrutulių pajėgumą; kasdieniame gyvenime – kur kas mažiau. Adrenalinas, užplūstantis scenoje, vaizduotės polėkis, per kūrinių perteikiamos emocijos ir, kita vertus, – pats dainavimas kaip fizinis veiksmas, reikalaujantis griežtos kontrolės, šalto proto, susikaupimo... Mane žavi šis dualumas, išreiškiamas balsu, kuris turi tiesioginį poveikį klausytojui. Tai sunkiai apibūdinama žodžiais.

Dėkoju už pokalbį.

Kronika

Apie Veronikos Vitaitės fortepijono meną – naujoje monografijoje

Tarp neseniai pasirodžiusių Lietuvos muzikos ir teatro akademijos knygų – 2020 m. monografija apie ilgametę LMTA Forteipijono katedros profesorę Veroniką Vitaitę „Veronika Vitaitė. Pianizmo atvertys“. Ją parengė daugelio knygų apie lietuvių fortepijono meną autorė – prof. Ramunė Kryžauskienė.

Knygoje analizuojama Veronikos Vitaitės – ryškios šių dienų fortepijono pedagogės, pianistės, lietuvių fortepijono kultūros puoselėtojos – veikla. Profesorės asmenybės raiška įvairiuose muzikos baruose turėjo įtakos pastarųjų dešimtmečių lietuvių fortepijoninės kultūros raidai. Vitaitės pedagoginis darbas, auklėtinių rengimas tarptautiniams konkursams subrandino kelias jaunųjų pianistų kartas.

Kaip pratarinėje rašo knygos autorė, aktyvi ir įvairiapusė Veronikos Vitaitės veikla lig šiol nebuvo deramai aptarta ir įvertinta. Pavienės koncertų recenzijos periodinėje spaudoje ar proginiai interviu neatspindi jos įnašo į pastarųjų

dešimtmečių Lietuvos fortepijono kultūros plėtrą. Šiandien V. Vitaitės kūrybinis kelias rodo jos brandą ir teikia galimybę apibendrinti įvairius veiklos aspektus, pasidžiaugti pedagoginio darbo vaisiais.

Siekimu išanalizuoti V. Vitaitės skambinimo meistriškumą, aptarti jos pedagogines nuostatas, apibendrinti organizacinės veiklos rezultatus paremtas ir noras užpildyti atsiradusią spragą – juk muzikos istorijai svarbi kiekviena asmenybė, dariusi įtaką atlikimo meno sklaidai.

LMTA INF.

Mokęs savo pavyzdžiu

Eimunto Nekrošiaus pamokos ateities kartoms

AUŠRA KAMINSKAITĖ

Rašydama šį tekstą keliskart susimąščiau: turbūt esu vienas netinkamiausių žmonių rašyti apie Eimunto Nekrošiaus pedagogiką. Palaikau idėją, kad režisūrinis ir pedagoginis darbas turėtų skirtis, kaip, anot daugybės šiuolaikinių tyrinėtojų, skyrėsi žymiausių metodų ir sistemų autorių kūrybinė ir mokomoji veiklos. O juk net nedalyvavus Nekrošiaus paskaitose nesunku nuspėti, kad dirbdamas su studentais jis klioVėsi intuicija ir improvizacija, bet ne objektyviai patikrintais metodais, tikslingai ugdančiais vos pradedančių aktorių ir režisierių profesinius gebėjimus.

Tai patvirtino buvę režisieriaus studentai, patyrę jo paskaitas Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (LMTA). Tiesa, profesūra aukštojoje mokykloje – ne vienintelė Nekrošiaus pedagoginė veikla. Savo tekste „Meistro pėdsakais. Eimunto Nekrošiaus ir Lietuvos teatro ateities santykių teritorija“ („7 meno dienos“, 2021 02 19) režisieriaus darbą iš arti daugybę metų stebėjusi ir aprašiusi profesorė Ramunė Marcinkevičiūtė mini 2002-aisiais jo surengtas dešimties dienų dirbtuves – studiją, kurioje dalyvavo aktorinio išsilavinimo (dar) neturėję žmonės. Tačiau šiame tekste orientuosiuosi į režisieriaus darbą būtent LMTA, kurioje jis prisiėmė atsakomybę už viso kurso rengimą profesijai. Tokių buvo du. Pirmasis – 2008-aisiais priimtas aktorių kursas, kuriam vadovauti ketino Julius Dautartas, tačiau jam patekus į LR Seimą buvo surastas naujas vadovas (įdomu, kiek jaunuolių tuomet pasigailėjo nestoję į šį kursą, laukdami tokio, kuriam vadovaus žymus režisierius). Antrasis – 2015 m. paties Nekrošiaus surinktas teatro režisierių kursas, kurio išleisti nebesuspėjo.

„Kas, jei ne mokiniai, yra tarp tų, kurie galėtų eiti meistro pėdsakais?“ – pusiau retoriškai klausia Marcinkevičiūtė minėtame tekste. Susimąščiau apie tūkstančius Nekrošiaus teatro gerbėjų, nenorinčių, kad jų mylimas menas mirtų kartu su jo kūrėju (nors teatro likimas yra būtent toks), tad linkusių ipareigoti mokinius tęsti bent dalį tradicijų. Turbūt dėl kūrybos mirties pavojaus Nekrošiaus atvejį išskirtinai vertina ir teatro bendruomenė. Režisieriaus stiliaus atgarsius jo mokinio Adomo Juškos kūryboje Jaunimo teatras naudoja reklamos tikslais, nors puikiai pamenu kritiškus teatralų žvilgsnius į prieš kelerius metus statytą Kamilės Gudmonaitės „Sapną“, įžiūrėjusius spektaklyje jos mokytojo Gintaro Varno stiliaus detales, arba į Eglės Kižaitės „Atleisk jiems – jie nežino, ką daro“, vadinant spektaklį Aido Giniočio kūrybos kopija.

Eimuntas Nekrošius

Š. MAŽEIKOS („DELFI“) NUOTR.

Vis dėlto gali būti, kad ženkli teatro lankytojų (ne profesionalų) dalis, rinkdamasi meistrų mokinių spektaklius, pirmiausia tikisi kokybės ženklo ir turinio tšos, o ne klaidų ir individualumo paieškų. Paradoksalu, kad pats Nekrošius dirbdamas sveikino būtent pastaruosius reiškinius. O jo studentai geriausiai prisimena ne bandymus išmokyti kokio nors teatro stiliaus, bet mokytojo gebėjimą pažinti žmones, padėti jiems ieškoti savo kelių ir nesinaudoti aukščiausio lygio autoritetams būdingomis privilegijomis.

Viena tokių – vėluoti į paskaitas ar apskritai jose nepasirodyti. Aktorius ir režisierius Paulius Markevičius pasakoja: „Jau per pirmą susitikimą Nekrošius aiškiai pasakė, kad negali pažadėti laiko. Kiek galės, tiek dirbs. Gal tai bus savaitė, gal metai. Nusiteikėme, kad kartu beveik nedirbsime. Tačiau jis mums skyrė labai daug laiko – nuolat dalyvaudavo paskaitose, visuomet ateidavo joms pasiruošęs.“ Nepriklausantiems teatro bendruomenei šis įvertinimas gali skambėti keistai, bet realybė tokia, kad įvairių šalių teatruose spektaklius statančius ar gastrolėse dalyvaujančius režisierius pririšti prie kasdieninio studijų proceso yra beveik neįmanoma. Todėl stebina abiejų Nekrošiaus kursų studentų tikinimai, kad režisierius jiems skyrė itin daug dėmesio – ne tik keliskart per savaitę vykusiose paskaitose, bet ir po jų. Režisūros

studijas baigusi Milda Mičiulytė tikino, kad studentai bet kada galėjo susitikti su režisieriumi pasikalbėti apie statomą medžiagą, susikambinti ar susirašyti laiškais: „Jautėme, kad kol esame jo mokiniai, jis mūsų vienų nepaliks.“

Viena svarbiausių Nekrošiaus žinių ateities kartoms – teatre reikia daug ir sunkiai dirbti. Režisierius buvo vienas tų retų teatralų, suvokusių savo profesiją pirmiausia kaip darbą, kurį reikia atsakingai atlikti, o ne kaip misiją, liudijančią aukštesnį kuriančiojo statusą. Tai – kuklus kūrėjas, mėgęs kuklius žmones ir, anot aktorės Mildos Noreikaitės, nelinkęs sudievinėti scenos: „Režisierius sakydavo, kad scena yra praktikas ir juodas darbas.“

Žinoma, dauguma studentų kalba apie bendražmogiškas pamokas, patirtas per studijas ir darbą su Nekrošiumi, tačiau atrodo, kad moralės normų režisierius sąmoningai nedėstė. Čia tinkamas metas paminėti tai, kas studentų pasakojimuose mane sužavėjo labiausiai, – Nekrošiaus gebėjimas mokytį ne tik žodžiais ar užduotimis, bet pirmiausia savo paties pavyzdžiu. „Puiki patirtis buvo stebėti „Cinko (Zn)“ repeticijas, kuriose matydavau, kaip pats Nekrošius atsinešdavo prirašytą užrašų knygelę“, – prisiminė Mičiulytė. Savo akimis studentai galėjo matyti, kad režisieriaus mokymai buvo reali jo darbo ir gyvenimo filosofija.

Teigiu, jog moralės Nekrošius mokė natūraliai, o ne sąmoningai, nes tikiu režisieriaus Juškos žodžiais, kad „Nekrošiui nerūpėjo, kaip mes gyvename už specialybės ribų, jis neaiškindavo, kokie žmonės turėtume būti. Mokė to, kas reikalinga profesijai, – darbštumo ir kaip elgtis repeticijose.“ Režisūros studentai prisimena raginimus sėdėti prie medžiagos keliasdešimt valandų, nes tik tuomet galėsi pasakyti iš tiesų dirbęs, mąstęs, ieškojęs. Vis dėlto sukti galvą tekdavo ir aktoriams – beveik visi pasakoja apie meistro reikalavimus atsinešti į paskaitą kuo daugiau vienos scenos sprendimo būdų ir atsisakymą tenkintis pirmais pasiūlytais. „Pirmi sugalvoti variantai jo paskaitose tapdavo tarsi tinginio pasirinkimais, – pasakojo aktorė Julija Šatkauskaitė. – Tačiau būdavo, kad išbandęs daug sudėtingų sprendimų ir vėliau viską permąstęs jis nutardavo, kad gal ir neblogas tas pirmas variantas. Labai vertinau jo gebėjimą pripažinti, kad ne visada žinojo, kaip išspręsti sceną.“

Grįžkime prie to, kad nėra pagrindo atskirti režisūrinės ir pedagoginės Nekrošiaus praktikas. Vaidybos kurso studentai tapdavo jo spektaklių aktoriais („Dieviškoji komedija“, „Rojus“), režisūros studentai – aktoriais ar asistentais („Cinkas (Zn)“). Kūryba scenoje ar šalia jos, vadovaujant Nekrošiui, buvo neatskiriama studijų dalis ir neabejoju, kad jauniems kūrėjams – viena vertingiausių. Netikėta ir džiugu, klausantis Nekrošiaus studentų, nejausti jų žodžiuose jokios „priespaudos“. Vietoj to girdėti pasakojimai, kad milžinišką autoritetą turintis režisierius ypatingą dėmesį skirdavo žmonių individualybėms ir būtent į jas remdamasis formuodavo užduotis. Mičiulytė negalėjo atsistebėti, kaip tiksliai jis parinkdavo medžiagą kiekvienam studentui. „Pati per paskaitas nedaug reikšdavausi, tačiau režisierius kartą pasiūlė man kūrinį, kurį jau seniai norėjau pastatyti. Nesupratau: iš kur jis žino?..“

Dėmesį individualybėms linksmi iliustruoja ir Noreikaitės istorija: „Pamenu, per repeticiją dirbant scenoje jis pasakė: „Milda, pasidažykit.“ Atsakiau: žinoma, per spektaklį ar egzaminą būtinai. Ir vaidinau toliau. Tačiau jis sustabdė mane ir pakartojo: „Pasidažykit dabar. Bent antakius. Nesimato bruožų.“ Pasi-dažiau ir grįžau repetuoti. Viską girdėjusi kurso draugė greitai nubėgo pasidažyti lūpų. Jai pradėjus vaidinti režisierius sustabdė ir pasakė: „Nusivalykite lūpas. Vulgaru. Jums netinka.“ Režisieriaus dėmesį kiekvieno žmogaus organikai patvirtino ir Šatkauskaitė, nepame-nanti, kad Nekrošius būtų sakęs, ką reikia ar ko nereikia daryti; jis kalbėdavo apie tai, kas kiekvienam žmogui *tinka* ar *netinka*.

Japonų teatro režisierius Tadashi Suzuki (beje, jo namuose teko manyti vinjetę, kurioje tarp kitų teatro žvaigždžių yra ir Nekrošiaus nuotrauka) nuolat pabrėžia, kad nėra aktorių, režisierių, scenografų, šviestos dailininkų ir t.t. – yra teatro žmonės. Panašią filosofiją įžvelgiu ir Šatkauskaitės žodžiuose apie Nekrošiaus mokymą: „Nematau, kad jis mus ruošė kaip aktorius. Greičiau – kaip tiesiog kūrybingus žmones.“ Tad nestebina, kad dalis vaidybos studijas Nekrošiaus kurse baigusių kūrėjų aktorinę praktiką keičia ar papildo įvairiomis kūrybos sritimis – veda televizijos ar radijo laidas, kuria prekės ženklus, rašo ir atlieka *stand up* pasirodymus. Lygiai taip pat neturėtų stebinti kryptingą vaidybą baigusio Markevičiaus režisūrinė veikla – jis, antrinant kurso draugei Noreikaitėi, pasakojo, kad aktorystės studijų metais teko gauti ir režisūros pagrindų. Tikėtina, tokia praktika kilo iš Nekrošiaus poreikio dirbti su kūrybingais aktoriais, gebančiais ne tik paimti ir įvykdyti režisieriaus idėjas, bet ir dovanoti savas; tapti spektaklių bendraautoriais, o ne likti tik atlikėjais. „Jis duodavo užduotis, tačiau reikalaudavo ir patiems kažką pridėti. Galėdavome tobulai įvykdyti jo reikalavimus, bet jei nuo savęs nieko nepridėdavom, klausdavo: „O tai ką tu dirbi?“ – pasakojo Šatkauskaitė.

Įdomus, netgi komiškas reiškiny – Nekrošiaus kalba. Ne teatrinė, bet verbalinė – jo šnekėjimo maniera ir minčių formulavimas. Esame pratę, kad pedagogo darbas – kuo geriau paaiškinti studentams dalyko esmę, suformuluoti užduotis, išdėstyti pagrindus. Tačiau perprasti Nekrošiaus kalbą jo studentams tapo viena pirmųjų užduočių. Mičiulytė pasakojo: „Tik pradėjusi studijuoti, suprasdavau, kad Nekrošiaus kalba lietuviškai, bet nesuprasdavau ką.“ Noreikaitė tikino, kad režisierius „nemėgo daugžodžiauti ir užduotis

Scena iš spektaklio „Cinkas (Zn)“

L. VANSEVIČIENĖS NUOTR.

NUKELTA Į 5 PSL.

Menas – pagrindinė gyvenimo veikla

Pokalbis su Vilma Pitrinaite

IGNAS ZALIECKAS

Šokėja ir choreografė Vilma Pitrinaitė šokio pagrindus įgijo Kauno šokio teatre „Aura“, vėliau mokėsi Prancūzijoje: Avinjono šokio konservatorijoje, CDC centre Tulūzoje, CCN šokio centre Monpeljė. Studijavo režisūrą Strasbūro nacionalinėje teatro mokykloje, kur kartu su dramaturgu Thomu Pondevie 2013 m. įkūrė trupę „WE compagnie“, jungiančią teatro, šokio ir dokumentikos elementus. Pitrinaitė yra sukūrusi choreografiją aštuoniems šokio spektakliams, tarp jų: „Mis Lietuva“ (2015), „Match“ (2017), „Somaholidays“ (2018) ir „Ordredesordredredesordre“ (2019).

Kodėl Prancūzija Tau tapo pagrindine šokio mokymosi erdve? Gal žavėjo pati šalis? Kuo ten šokis, publikos požiūris ir jį skiriasi nuo lietuviškojo?

Viskas prasidėjo, kai grupelė įvairių prancūzų menininkų atvažiavo į Kauną kurti performanso. Susipažinau su jais, bendravau; man buvo septyniolika. Mane sužavėjo tai, kad menas yra pagrindinė jų gyvenimo veikla. Prancūzų kultūros nedievinau, bet kalbos mokiausi jau mokykloje. Menininkai papasakojo apie savo asociatyvų barą, įkurtą Avinjone, ir pakvietė pas juos atvykti, dirbti, gyventi. Avinjone praleidau dvejus ar trejus metus. Iš pradžių tai buvo nuotykis, gyvenimo būdo pažinimas, nes iki tol mokiausi ekonomikos ir šokau „Auros“ šokio trupėje.

Skirtumas tarp Lietuvos ir Prancūzijos tuo metu buvo didžiulis. Ten buvo labai daug kairiųjų pažiūrų menininkų, o Lietuvoje prieš išvažiuojant bendruomeniškumas, komunos buvo suprantama kaip neigiamas dalykas. Iš pradžių draugiškumą, savitarpio pagalbą

buvo sunku suprasti: maniau, gal iš manęs ko nors nori. Bet, pasirodo, tiesiog taip viskas vyksta. Tuo metu studijavau šokį, vėliau rimčiau tęsiau studijas (teatro režisūros) Montpeljė ir Strasbūre. Per tą laiką visiškai susigyvenau su šalimi, bet ir į Lietuvą ėmiau grįžti, kai per vieną jaunų režisierių susitikimą manęs paklausė, kokia padėtis mano šalyje, ir suvokiau, kad kalbu apie Prancūziją. Tada pasakiau, kad iš tikrųjų esu lietuvė. Nenoriu atstovauti Prancūzijai.

Skirtumai tarp žiūrovų didžiuliai, darbe taip pat, nes Prancūzijoje, Belgijoje dirbdavome nuo ryto iki vakaro be jokių išėjimų du ar tris mėnesius, o Lietuvoje kitaip. Darbą reikėjo organizuoti taikantis prie kolegų antrinių darbų. Prireikė laiko suvokti, jog ekonominė sistema yra tokia, kad žmonės, norėdami kurti, turi dirbti kelis paralelinius darbas. Noriu kovoti, kad Lietuvoje turintiesiems menininko statusą nebereikėtų užsiimti pašalinėmis veiklomis.

Kaip nusprendei pasukti į teatrą, mokytis režisūros?

Supratau, kad tik su choreografija neprieinu prie to, ko reikėtų. Šokant trūko resursų, visi kolegos

studijose statėsi darbus tik sau, o studijuodama režisūrą turėjau galimybę įtraukti daug aktorių, šviesų dailininkus, kostiumų dizainerius, kompozitorius, dramaturgus. Be to, domino tekstai, savo kūryboje jų norėjau daugiau. Galėjau eksperimentuoti, nes viskas, ko reikėjo, buvo vienoje vietoje. Įprastu atveju reikėtų organizuoti išteklis, pradedant nuo salės, baigiant aktoriais.

Kaip kūrėja, reziduoji Belgijoje ir Lietuvoje. Kuo Tave žavi Belgijos ir Prancūzijos šokio kultūra?

Belgijoje domina stiprūs choreografi, ten yra fizinio teatro, kurio seniau Lietuvoje nebuvo, be to, ten reikia daugiau atlikėjų: man geriau sekasi sugalvoti negu atlikti, ne visada galėjau išpildyti tai, ko iš manęs Lietuvoje reikalaudavo, iki galo neatitikdavau choreografų braižo. Belgijoje – daugiau improvizacijos, galiu dirbti su savo kūnu, jį tyrinėti visą dieną, o vakare tai parodyti. Po peržiūros choreografas, režisierius duoda patarimų, kur nors kreipia, o kitą dieną gaunu tolesnę temą, sakinį ir dirbu toliau.

Lietuvoje mane, kaip aktorę, mažai kas žinojo, o Prancūzijoje jau mokykloje buvau matoma, turėjau

Scena iš spektaklio „Ordredesordredredesordre“

E. SABALIAUSKAITĖS NUOTR.

ATKELTA IŠ 4 PSL.

įvardindavo labai trumpai. Iš pradžių buvo sunku jas suprasti, bet ilgainiui pakakdavo vieno raktinio žodžio, kad pajaustume medžiagą ar vaidybos detalę. Bandant jo kalbas suprasti protu, kartais nepavykdavo, tačiau atsipalaidavus ir priimant jas intuityviai, pojūčiais, atsiverdavo prasmės. „O štai Šatkauskaitė paminėjo komišką paradoksą. Nekrošius nemėgo tyliai kalbančių žmonių, ne itin teigiamai žiūrėjo į nedrąsiai savo idėjas murmančius menininkus. „Tačiau pats kartais kalbėdavo labai tyliai ir pyktelėdavo, jei mes nenugirdę bandydavom pasitikslinti. Tad pasitaikydavo, kad kažko nesupratę tiesiog repetuodavome toliau ir tikėdavomės, kad pataikysim.“

Visi pašnekovai kaip vienas tikino, kad Nekrošius neturėjo jokių mokymo metodų ir dirbo klausydamasis studentų bei dalindamasis savo patirtimi, žiniomis, meistryste. Pastarąjį dešimtmetį LMTA vaidybos programos kritikuotos būtent už tai, kad neįdiegia jauniems kūrėjams pakankamai įgūdžių susirasti darbą rinkoje, ruošdamos vieninteliuiam – konkretaus meistro – teatrui. Nekrošiaus režisieriai – vieni greičiau, kiti lėčiau – tvirtinasi Lietuvos teatruose, o aktorių sceninė veikla vis labiau apsiriboja darbu vienoje komandoje, būtent – „Meno forto“ ir „Meno ir mokslo laboratorijos“ spektakliuose.

Vis dėlto nė vienas Nekrošiaus studentas nesiskundė ko nors neišmokęs, negavęs, praleidęs. Ir drauge, vertindami režisieriaus

indėlį į jų profesinį ir žmogiškąjį pasiruošimą, nė vienas nebandė sudieivinti meistro, nė vienas nedeklaravo atsidavimo konkrečiai teatro kryptčiai. Kaip ir pats Nekrošius. Tai, kad jis buvo mokytojas, mokęs ne tik pasakojimais ar paliepimais, bet ir savo paties pavyzdžiu, yra nepaprastai retas reiškinys. Tai – tikroji aukštoji mokykla, kurioje žmonės mokomi ne konkrečių amatų, bet laisvės būti kūrybiškiems, nepriklausomai nuo ateities pasirinkimų.

TEKSTAS YRA 2020 M. ŠILUVOS TEATRO BIENALĖS „KELIAS“ SIMPOZIUMO TEATRO DABARČIAI IR ATEIČIAI APTARTI „PĖDOS TAVO BUVO MATOMOS“ DALIS. JO SUKŪRIMĄ PARĖMĖ LIETUVOS KULTŪROS TARYBA.

Vilma Pitrinaitė spektaklyje „Somaholidays“

D. MATVEJEVO NUOTR.

daugiau galimybių. Domino ir prancūziško teatro braižas, kai atsiramiama į tekstą. Aš tam pritariau. Mano mokykla tokia ir yra: esu aš, tekstas ir publika; nėra publikos – nėra teksto. Jis turi būti šiuolaikinis, gal muzikinis, neturi būti personažų, turi būti santykis su publika. Tokia teatro mokykla puikiai tinka šokiui – jį praturtina.

Vienas pastarųjų Tavo darbų „Ordredesordredredesordre“, sukurtas Šeiko šokio teatre, kalba apie chaosą ir mokslinius tyrimus. Man patiko mintis, kad tik esant disbalansui molekulės ima komunikuoti tarpusavyje. Ar ši tiesa tinka ir žmonėms, ypač dabartiniu chaoso ir nestabilumo laikotarpiu?

Tikiu, kad tai veikia. Prieš kelias savaites Briuselyje vyko manifestacija dėl valstybės elgesio su menininkais. Kodėl IKEA parduotuvės atidarytos, o teatrai ne? Atlikau solo ištrauką iš naujausio savo darbo „Tai ne tavo sapnas“, repavau manifestacijos tema. Viskas vyko prie baseino ir galiausiai du šimtai žmonių ten sušoko (aplink važinėjo policijos automobiliai). Tvyrojo euforija, ekstazė, manau, stipriau grįšime į gyvesnį komunikacijos lygmenį.

O minėto spektaklio mintis kilo perskaičius Iljos Prigožino ir Isabelle's Stengers knygą „Order out of chaos“, joje aprašomas mokslinis tyrimas apie tvarkos atsiradimą iš chaoso. Galima suprasti ir kaip žmonės gali vieni kitus pakylėti. Spektaklyje buvo įdomu lyginti nepalyginamus dalykus. Viskas vyko improvizacijos pagrindu, kuris man yra raktinis žodis.

Kaip suprantu, savo darbuose bandai ieškoti dermės tarp skirtingų dalykų. Ar tiki, kad menas gali suburti žmones ir skleisti bendrystės idėją, o ne skaldyti visuomenę?

Egzistuoja populiarusis ir nišinis menas. Padedama Lietuvos šokio informacijos centro, dabar dirbu prie vaizdo klipų serijos. Visų pirma

jų forma yra komercinė, bet noriu į ją įdėti nišinę šiuolaikinį šokį. Studijuju, kas yra populiarusis menas, o kokiam žiūrovų ratui skirtas šiuolaikinis šokis, ar jis gali kalbėti kiekvienam. Iš esmės kultūra yra tai, kas buria žmones. Ko vertas būtų spektaklis, jei po jo nebūtų pokalbio? Manau, kad pusiau veikia net internetiniai spektakliai, nes žmonės jungiasi, diskutuoja. Teatro mokykloje mane mokė, kad turime kartu dirbti, valgyti, miegoti, kurti savo bendruomenę – saugią vietą, kurioje galima kurti.

Ar dirbdama užsienyje identifikuoji save kaip šokėją, choreografę lietuvę? Kiek šokyje Tau svarbus tautiškumas?

Pirmas mano darbas buvo glaudžiai susijęs su Lietuva. Kai tik atvykau, pirmas klausimas susitikus su žmonėmis visada būdavo – iš kur esu. Spektaklyje „Mis Lietuva“ įvykdžiau šios temos egzorcizmą. Ir dabar netikėtai ateina lietuviškų niuansų. Vienoje naujausio kūrinio „Tai ne mano sapnas“ scenoje skamba lietuviška kareivio išlydėjimo daina. Taip išėjo savaime, nesistengiau ieškoti lietuviškos melodijos. Kuo ilgiau gyvenu užsienyje, tuo gilesnį jaučiu tautiškumą. Man šalis yra dainos, kalneliai, upeliai, šieno plaukų spalva. Juk emigrantai, išvykę į JAV, atsimindavo būtent šiuos vaizdus.

Prieš karantiną pasaulio tempas buvo didelis, o menas bandė spėti paskui ekonomiką, politiką, mokslą. Gal dabar jis vėl taps erdve sustoti, susimąstyti – tarsi koks sodas?

Taip bus, bet negalvoju apie tai, kad dar kurį laiką negalėsiu rodyti spektaklių, mąstau apie tai, jog galėjau susikaupti tyrimams, neskuo bėti, atrasti naujų hobijų, meninių veiklų, kurios mane ir mano draugus įkvėpė. Suvokiau, kad nenoriu be perstojo visko organizuoti ir būti pristatymo verge.

Ačiū už pokalbį.

Būsimi parodų intensyvumai

Michaelo Rakowitziaus paroda Radvilų rūmų dailės muziejuje

VILTĖ VIŠOCKAITĖ

Vos dieną prieš įsigaliojant karantinei Radvilų rūmų dailės muziejuje aplankiusi Michaelo Rakowitziaus parodą „Nematomo priešo būti neturėtų (G salė)“, pagalvojau, kad apžvalgos rašyti neverta – juk parodos nebus galima apžiūrėti kelis mėnesius (kaip pasirodė, mažiau – keturis). Tačiau dabar vis dažniau išgirstame apie galimus karantino švelninimus ir (tikiuosi) būsimą kultūros įstaigų atvėrimą, vadinasi, ir Rakowitziaus parodos apžvalga įgauna daugiau prasmės.

Uždarius galerijas ir muziejus, kuriuose kūriniai visgi išdėstomi ne kaip enciklopediniai eksponatai, bet sudaro nedalomą ekspozicijos naratyvą, buvo atimtas individualus žiūrovo poreikis – parodos patyrimas. Šio poreikio svarba išryškėjo Vakarų pasaulio visuomenėje, kai patirtis tapo reikšminga žmogaus gyvenimo dalimi. Pasak sociologo Gerardo Schulze’s, 6-ajame dešimtmetyje Šiaurės Amerikoje ir 7-ajame dešimtmetyje Vakarų Europoje pirmą kartą istorijoje materialiniai didžiosios dalies populiacijos šiuose regionuose poreikiai buvo patenkinti – žmonės turėjo ir pinigų, ir laisvo laiko juos leisti. Visuomenėje atsirado galimybė formuoti ir kurti savo gyvenimą, daryti ne tik į tikslą, bet ir į estetiką orientuotus sprendimus. Potyrių intensyvumas ir kokybė visuomenėje tapo svarbesni – nuo

XX a. antros pusės tai tapo masiniu fenomenu. Patenkinus materialius poreikius, potyriai ir patirtys tapo individualumo rodikliu – atsirado noras formuoti ir tobulinti asmenybę, o kultūra yra viena iš sričių, galinčių šį poreikį patenkinti¹.

Kaip sako menotyrininkė Dorothea von Hantelmann, pasta-raisiais dešimtmečiais vienas iš esminių vaizduojamojo meno uždavinių yra patirties produkavimas. Ji siūlo naują terminą – patirtinis posūkis – prasmės kūrimo slinkčiai nuo meno kūrinio link suvokėjo įvardinti. Patirtinis posūkis nenusigręžia nuo meno kūrinio prasmės, diskurso ar turinio, o kaip tik parodo ryšį tarp prasmės kūrimo ir patyrimo. Patyrimas, kaip vienas iš kūrinio prasmės kūrimo elementų, susideda iš kintančių ir asmeninių jausmų neįtraukiančių intensyvumų, išgyvenamų ekspozicinėje erdvėje. Jį suformuoja išankstinis žiūrovo pasirengimas – socialinė, kultūrinė ir istorinė aplinka taip pat formuoja žiūrovo akiratį, t.y. kaip jis supranta ir jaučia pasaulį. Meno kūrinio patyrimas leidžia kurti naujas reikšmes – taip praplečiamas interpretacinis diapazonas, priklausantis nuo individualių potyrių. O kad potyriai nenugrimztų į užmarštį ir praturtintų kitus, juos svarbu įžodinti, argumentuoti ar įkontekstinti.

Ties šiuo sakiniu norėčiau grįžti prie aptariamos parodos. Ji skirta Rakowitziaus kūriniui „Šiauriniai Nimrudo rūmai, G salė“ (2018).

Nimrudo rūmų likimas iš dalies atliepia ir Radvilų rūmų istoriją. Praktiškai praėjus keliems šimtams metų nuo tada, kai gyvenamųjų rūmų statybos XVII a. buvo baigtos, juose neliko nieko autentiško – rūmų vertybės buvo išparduotos, pavogtos ar sunaikintos. Vienintelis unikalus objektas yra iš XIX a. sijų pagamintas suolas, šiuo metu pastatytas muziejaus fojė ir neretai lankytojų palaikomas eksponatu. Užlipus į antrą muziejaus aukštą, žiūrovą pasitinka paroda, pristanti Nimrudo rūmų (dabartinė Irako teritorija) sienas dengusius bareljefus. Parodą lydi anotacija – vienintelis tekstas, supažindinantis su kūrinių kontekstu. Jo man ir užteko, nes tik įėjusi į parodos salę supratau, kad tai yra viena iš tų parodų, kurioje norisi ne tik ką nors sužinoti, bet ir būti. Kūriniai erdvę užpildo dviem būdais: savo dydžiu ir kompozicija. Monumentalūs bareljefai atitinka realius fasado matmenis, o kompozicija atitinka Nimrudo rūmų salės planą. Jis persidengia su muziejaus salių planu ir sukuria virtualų labirintą – vienur atsimušame į aklavietę, o kitur einame per sieną. Žiūrovas lengvai pasineria į žaidimą „tikra / netikra“, vaizduotė lengvai įtraukia į X a. pr. m. e. erdvės projekciją Radvilų rūmų salėse.

Jau mano minėtas ėjimas per sieną atskleidžia tai, kad salėje trūksta nemažai kūrinių. Vietoje jų ant grindų užklijuotos nuorodos: smulkiu šriftu užrašytas

Ekspozicijos fragmentas

G. GRIGENAITĖS NUOTR.

miestas ir muziejus, kuriame atsidūrė Nimrudo rūmų bareljefas. Norint tai perskaityti, reikia pasilenkti. O galbūt lenkiamės tiems, kurie išvežiojo po Vakarų pasaulį didžiulę kultūrinę vertę turinčius fasadus ir taip apsaugojo juos nuo 2015 m. ISIS įvykdyto šių rūmų fasado sprogdinimo? Menininkas nesutinka – visų pirma šių objektų vertę pakėlė vakariečiai, juos pasisavindami. XIX a. kolonializmo siautulyje, 400 iš 600 Nimrudo rūmų fasadų buvo perkeli į Vakarų pasaulio muziejų saugyklas, o ISIS sunaikino likusius 200. Galiausiai Nimrudo rūmai liko tušti, o jo vaiduokliai vaidenasi pasaulio muziejuose, kol galiausiai jų iš įvairių atliekų atkurti dvyniai atsidūrė mūsų rūmuose. Žinoma – laikinai.

Vaikščiodama po šią parodą ne tik sužinojau apie politinių įtampų mazgus, atsiskleidžiančius

Nimrudo rūmų istorijoje, bet ir išgirdau, kaip kaukši mano batai salėje, kurioje asirų karalius priminėjo svečius. Linkiu, kad šiais metais būtų kuo mažiau parodų-vaiduoklių, matomų tik per kompiuterių ekranus, o pažadėti intensyvumai vėl taptų ekspozicijų lankymų kasdienybe. Ir nors šiuo metu paroda yra uždaryta, su kiekvienu Vyriausybės posėdžiu tai gali pasikeisti. Tokiu atveju parodą bus galima apžiūrėti iki gegužės pabaigos.

Radvilų rūmų dailės muziejus
(Vilniaus g. 24, Vilnius)

¹ Dorothea von Hantelmann, „The Experiential Turn“, On Performativity, Living Collections Catalogue, 2014, Nr. 1, <https://walkerart.org/collections/publications/performativity/experiential-turn/>.

Velnias gyvūno kailyje

Serenos Pečiūnaitytės grafikos paroda Kauno Velnių muziejuje

JURGITA ILČIUKAITĖ

Įkūnytas velnias, kurį sutikti nebaisu, – tokios lietuviškos mitologijos ir tautosakos interpretacijos Serenos Pečiūnaitytės parodoje „Velnias iš gamtos“. Paroda šiuo metu Velnių muziejuje veikia tik virtualiai, tačiau turi ir fizinį pavidalą iki balandžio 18-osios. Nors velnio tematika pirmiausia asocijuojasi su blogio ir šėtono sampratomis, parodoje atskleidžiami kur kas nuosaikesni, gyvenimiškesni baltiškiosios tautosakos motyvai. Turtingame sakytiniame palikime velnią sutiksime dažnoje pasakoje, mite ar sakmėje, kur jis turi svarbių funkcijų (pvz., pamoko) ir tikrai ne visada bus didžiausio blogio įkūnytąs. Tautosaka šio veikėjo atžvilgiu yra gana draugiška ir apie jį kalbama visai. Neretas motyvas – kai davatku, bobų ar kitų personažų išsigandęs velnias pats bėga slėptis.

Parodoje svarbesnis jo aspektas yra gudrumas bei neeilinė savybė – mokėjimas keisti tapatybę. Velnias gali pasiversti bet kuo: ponaičiu, medžiotoju, paukščiu ar daiktu, dažnai sutinkamas gyvulio ar gyvūno kailyje. Matyt, jis gali pavirsti ir meno kūriniu, tad nors į parodas vaikštau, bet gyvai sutikti bijau.

Anotacija mums paaiškina: „Parodoje pristatomi menininkės Serenos Pečiūnaitytės darbai, įkvėpti dailininko Antano Žmuidzinavičiaus surinktos velnių kolekcijos, paties velnio įvaizdžio lietuvių mitologijoje ir tautosakoje. Jos kuriamus (arba Serenos fantazijos dėka gimstančius) vaizdinius galima susieti ir su lietuvių tautiniu folkloru, mūsų senaisiais mitais ir sakmėmis.“ Parodos kuratorius Gintaras Kušlys įžvelgia, kad darbuose galima aptikti sąsają ne tik su A. Žmuidzinavičiaus velnių kolekcija, bet ir įvairiomis kultūromis: ir su baltiškuoju pradū, ir su Rytų

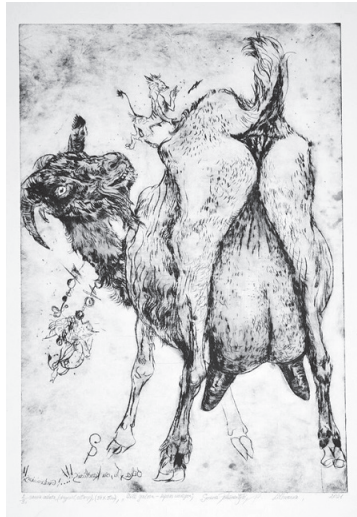
filosofija, tačiau lietuviška pasaulėžiūra, žinoma, dominuoja. Autorė dar patikslina, kad jos velniūkščiai arba, kaip pati šmaikščiai vadina, „žvėrinčius“, yra iš gamtos ar lauminių pasakų. Tai gamtinių, animalistinių sužetų grafikos darbai, savo išraiška artimi ir mitinei velnio tematikai, profesionaliai pritaikytai ir prie muziejaus temos.

Dailininkė studijavo grafiką Vilniaus dailės akademijoje, aktyviai rengia personalines parodas, o jos kūryba pažįstama ir tarptautiniam žiūrovų ratui, rodyta Slovėnijos, Lenkijos, Japonijos ir Serbijos publikai. Kūriniuose dominuoja gyvūnų motyvai, dažnai išreikšti per dinamišką ir ekspresyvų sužetą. Tą matėme ir ankstesnėse parodose, tokiose kaip „Snukučiai“ (2018) ar „Vivat Reptilium“ (2020), jose autorės braižas gerai atpažįstamas.

Naujausioje parodoje „Velnias iš gamtos“ eksponuojama aštuoniolika Pečiūnaitytės grafikos darbų,

atliktų vadinamąja sausos adatos technika, kurią taikydama autorė išgauna kontūrų minkštumo efektą. Tai figūroms suteikia dinamiškumo ir ekspresijos. Jos gamtiškasis velnias labai primena gyvą, judančią ir jaučiančią būtybę, o minkšti kontūrai net sukuria plastiško judesio efektą. Pristatydama parodą menininkė pasakoja: „Mano velnias visai ne velniškų savybių, jis yra grynai tikras gyvulys su žmogaus atspalviu.“ Kad ir kiek velnią mitologizuosime, ko gero, jis nuo žmogaus išraiškos toli nepabėgs. Darbuose matome, jog kipšo tapimą kipšu lemia gyvūnų kūno savybių pasirodymas, vienur jo pavidalas skleidžiasi per ožio ragus, kitur – per veršio formą.

Parodoje matyti ne tik menininkės pamėgtas gyvuliško prado išryškinimas, bet ir daugelyje kūrinių gerai regima žmogaus kūno išraiška. Darbai pasižymi originaliais grafinais sprendimais, nes dalį

Serena Pečiūnaitytė, „Žilė galvon – kipšas uodegon“. 2020 m. A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus

MUZIEJAUS NUOTR.

kompozicijų lėmė atspaudui kurti pasirinktos šukės forma. Atskira tema yra satyriniai siužetai: velnias įkurdinamas moterų plažėje, keistus pojūčius provokuoja neideologizuoto moters kūno ir naminio paukščio vaizdo derinys. Patarlėse sakoma, kad kartais moters reikia bijoti labiau nei velnio. Autorė, regis, nori šią baimę tyčia pakurstyti. Yra nemažai pasakų, kuriose

NUKELTA Į 7 PSL.

Muziejus kaip bendruomenė

ATKELTA IŠ 1 PSL.

ekranų? Ir kaip visa tai darant tilpti į biudžetą? Atrodo, kad į šiuos klausimus teks ieškoti atsakymų dirbant, bandant ir klystant.

XX a. pr. istorija ir jūsų apklausa, per kurią paaiškėjo, kad muziejaus idėją palaiko 80 proc. apklaustųjų, rodo, jog miestas nori savo muziejaus. Anuomet miestiečius apėmė dovanojimo vėjus, greitai kilo patalpų eksponatams laikyti klausimas. Jei toks vėjus vėl kiltų, ko labiausiai lauktumėte? O ko mažiau?

Toks vėjus būtų tikra šventė! O labiausiai laukiame eksponatų su istorija – daiktų, kurie pasakoja apie vietą, kurioje buvo, žmones, kurie juos turėjo ar sukūrė, jų likimus, miesto įvykius, ženklus, nuotaikas. Apskritai muziejus renka daiktus, kurie buvo pagaminti Vilniuje arba yra kaip nors su Vilniumi susiję, miesto ir miestiečių nuotraukas ir dokumentus, architektūrinius brėžinius ir maketus. Bet taip pat ketiname rinkti istorijas bei pasakojimus, miestiečių prisiminimus ir įspūdžius. Kol kas labiausiai orientuojamės į numatytas parodas: miestas ir mėsa, mūsų namas Vokiečių g. 6, kiek vėliau – neįgyvendinti Vilniaus projektai, gyvenimas Vokiečių gatvėje, Vilniaus suvenyrai, Viršuliškės. Ypač džiaugiamės, jei pavyksta gauti dovanų artefaktų, kurie gali keliauti tiesiai į ekspoziciją.

Vilniaus istorija yra ir tautinių nesutarimų, konfliktų istorija, kurių visai neutraliai gal ir neįmanoma perteikti. Ką darysite su jais?

Bandysime eiti akademinio keliu – tirti ir pristatyti faktus, ne jų interpretacijas. Dažnai faktai kalba įtikinamiau nei moralizuojantys apibendrinimai. Kita vertus, miesto muziejus neketina būti neutrali institucija. Greičiausiai vienu

ar kitu klausimu teks arba norėsis išreikšti savo poziciją. Tokiu atveju pirmiausia įsigilinsime ir tik tada pasiūlysime savo versiją, kuri nebūtinai turi būti galutinė. Muziejuje dirbantys žmonės nėra visažiniai, bet turi savo nuomonę. Ypač jautriai reaguojame ir neigiamai vertiname diskriminacinių, perdėtai nacionalistinių atspalvį turinčius pasakojimus ir tokioms nuostatoms nuoširdžiai priešinamės. Esame sutarę būti atviri ir nevengti nepatogių temų, pamatuotų provokacijų, atskleidžiančių pamirštus, užblokuotus, nevienaprasmiskus Vilniaus praeities epizodus. Muziejus turi kelti klausimus ir skatinti vilniečius ieškoti atsakymų. Vilniaus istorijoje vis dar yra daugybė pilkų zonų, per kurias eiti rizikinga, bet įdomu ir prasminga.

Koks numatomas muziejaus santykis su gidų ir ekskursijų po Vilnių kontekstu?

Rengsime savo ekskursijas, kurios lydės mūsų parodas, bet taip pat draugausime ir su dabar dirbančiais ekskursijų kūrėjais ir vadovais. Mums ypač prie širdies tokios iniciatyvos kaip „Gatvės gyvos“ ar „Neakivaizdinis Vilnius“. Apskritai jaunas muziejus vadovaujasi bendradarbiavimo, o ne konkurencijos idėja. Kviečiame vyresnes iniciatyvas kartu kurti naujus projektus, prisidėti prie muziejaus parodų rengimo ir kitų veiklų. Džiaugiamės, kad dabar ekskursijų siūloma daug, kad yra iš ko rinktis, o dar labiau džiaugiamės, kad netrūksta į jas einančių žmonių.

Šiuolaikinių muziejų samprata ir funkcijos labai keičiasi. Tradiciniai, ilgus metus gyvenantys muziejai dažnai būna priklausomi nuo savo senais kriterijais komplektuotos kolekcijos. Ką Jūs turite dabar ir kokia funkcija ar muziejaus vižija aktualiausia šiuo metu?

Įspūdį sustiprina ir kai kurie grafikos darbų pavadinimai patarlių ir priežodžių motyvais: „Ožka, tu, su karoliais!!!“, „Žilė galvon – kipšas uodegon“, tai tik sutvirtina menininkės žodžius, jog šios serijos idėjos ir įkvėpimas kilo iš pasakų ir folkloro pasaulio.

Nors ir galima nuspėti, kodėl visi „virtualios parodos“ darbai nėra prieinami, nuotolinis susipažinimas su menininke ir jos darbų pateikimas šiek tiek glumina: grafikos darbai anonsuojami miglotai, o vaizdų rodoma per mažai, kad šią ekspoziciją galėtume laikyti tikrai virtualia. Ir videomedžiagoje negali įdėmiai pasižvalgyti, todėl ar neverta pristatymą tiesiog ir vadinoti anonsu, t.y. parodos pažadu?

Kad ir kokiais kriterijais vadovaujantis buvo komplektuojami muziejų rinkiniai – jie yra didelis lobis. Nauja Varšuvos miesto muziejaus komanda paveldėjo, regis, tikrai naftalinu dvelkiantį ir dydžiu pribloškiantį 300 tūkstančių eksponatų rinkinį, kurį peržiūrėti ir pervertinti, atrodo, neįveikiamas darbas. Ir ką gi? Prieš kelerius metus iš naujo atsivėręs muziejus yra stiprus būtent naujai susistemintu rinkiniu ir kuruotais ekspozicijos kambariais, kuriuose kiekviename pristatoma vis kita rinkinio dalis – Varšuvos atvirukai, undinėlės (miesto herbas), paminklai, paukotės, relikvijos, sidabras, tapyba (pristatoma pagal siužetus) ir t.t. Vilniaus muziejus šiandien savo rinkinyje turi 5 artefaktus – vieną įsigytą, kitus padovanotus. Viską, ko reikia parodoms, tenka skolintis arba pasidaryti patiems. Esame be galo dėkingi Vilniaus ir ne Vilniaus muziejams, archyvams, bibliotekoms ir kolekcininkams, kurie padeda rasti mums aktualius eksponatus ir maloniai sutinka juos paskolinti. Be tokios pagalbos mūsų veikla būtų sunkiai įsivaizduojama. Pirmajai parodai objektus skolinamės iš 26 savininkų.

Na, o kalbant apie šiuolaikinių muziejų sampratą ir funkcijas, man ypač krenta į akis ir patinka tendencija kurti muziejus kaip bendruomenes. Muziejus dabar nebėra vieta, kurioje tyliai apeini ekspoziciją ir pasišalini. Tai savotiški bendraminčių klubai, kuriuose žmonės praleidžia daugiau laiko, nei reikia parodai apžiūrėti, kur vyksta įvairiausi renginiai, kvepia kava, galima užėti einant namo po darbo ir maloniai pasikalbėti su draugais (kaip laukiu tokių momentų!). Svajojame apie tokią atmosferą ir Vilniaus muziejuje. Turėsime kavinę su skaitykla, tikimės, kad ją pamėgs ne tik skanios kavos, bet ir Vilniaus mylėtojai, kviesime į susitikimus, pokalbius,

Belioka laukti atvertų durų sukurstytam smalsumui pasotinti.

Vertinant parodos sumanymą, bendrą estetinį vaizdą ir atskirus grafikos darbus, galima įžvelgti nuotaikingą požiūrį į mitologinę personą, kurią vienareikšmiškai geriau sutikti parodoje nei realybėje. Profesionalaus meno sąveika su folkloru, archetipų simbolika – dažnas reiškiny s kultūros lauke, žiūrovui sudarantis sąlygas ne tik estetiškai grožėtis menu, bet ir apmąstyti vizualiai pateiktą vidinę kūrinio prasmę. Todėl ne vien šmaikščiu pasakų personažų įkūnijimu paroda paliečia, po jos apžvalgos tampa aišku – meno ieškau, velnio vengiu.

Vilniaus miesto muziejus

G. JANAVIČIAUS NUOTR.

kino peržiūras. Kad tik vėl būtų įmanoma įprastai funkcionuoti.

Ar muziejus rinks, sistemins ir pristatys leidinius apie Vilnių?

Muziejus jau tai daro. Turime beveik 200 įvairiausių žanrų knygų apie Vilnių, kurios laukia kavinės-skaityklos atidarymo ir susitikimo su skaitytojais bei vartotojais (yra daug albumų). Šiek tiek didesnis rinkinys yra muziejaus bibliotekoje, kuri taip pat bus prieinama tiems, kurie domisi Vilniumi ir jį tyrinėja. Iš širdies dėkoju su muziejumi bendradarbiaujančioms leidykloms, padovanojusioms savo leidinius. Tikiuosi, kad ir skaityklos, ir bibliotekos rinkiniai ateityje dar išaugs.

Taip, mes mielai taptume knygų apie Vilnių pristatymų vieta! Apskritai norėtūsi, kad muziejus būtų informacijos apie Vilnių sklaidos centru ir patikimu partneriu siekiantiems geriau pažinti miestą. Ketiname bendradarbiauti su savivaldybės agentūra „Go Vilnius“, rinkti ir teikti informaciją apie Vilniaus pažinimo iniciatyvas ir ekskursijas. Kol kas tokiam darbui neturime pakankamai darbuotojų, bet tikimės, kad laikui bėgant muziejaus komanda išaugs.

Viename iš interviu mini, kad muziejus yra skirtas labiau vilniečiui nei turistui, o objekto tyrimus turėtų atlikti įvairūs specialistai, t.y. mokslininkai. Kaip jungsite šiuos du segmentus, kaip tarp jų rasis kalba, supratimas?

Man atrodo, kad muziejaus misija ir yra tuos du segmentus sujungti ir lankytojams maloniu būdu papasakoti apie naujausius ir įmantriausius mokslinius tyrimus bei atradimus. Muziejams tenka vertėję, mediatoriaus vaidmuo ir jis svarbus abiem susikalbėti bandančioms (ar nebandančioms) pusėms: mokslininkams svarbu, kad jų darbas būtų vertinamas, juo pasitikima ir remiamasi, o žiūrovams malonu nustebti,

plėsti akiratį, sužinoti naujų dalykų, pamatyti įprastus reiškinius kitaip.

Jei kultūros žinovai sudarytų vienos dešimties balų skalės kraštutinumą, o vilnietis ne iš humanitarinės srities – kitą, kur norėtų būti muziejus ar kiek šios skalės norėtų aprėpti?

Idealioje ekspozicijoje ir vienas, ir kitas randa kažką, kas traukia. Ir greičiausiai tai ne tie patys dalykai. Nesitikiu, kad visi lankytojai perskaitys visus tekstus ir apžiūrės visus eksponatus. Visiškai užtenka, jei atėjęs žinovas ar atsitiktinis lankytojas ras vieną du eksponatus arba istorijos atkarpą, kuri pasirodys svarbi ir išliks galvoje ar širdyje ilgesniam laikui. Tad greičiausiai šioje skalėje matau muziejų per vidurį.

Muziejaus atidarymas planuotas sausio pabaigoje. Kokie planai dabar? Gal per karantiną kilo naujų sumanymų, sprendimų?

Oi, tik neklausk apie planus. Planavome pirmą parodą atidaryti gruodžio 11, tada sausio 22, tada kovo 19. Dabar nieko nebeplanuojame. Laukiame. Kovo 19–26 d. būsime pasiruošę atsidaryti, o kada pavyks, pažiūrėsime. Ir baisu, ir šiek tiek juokinga, kad galbūt kartojasi tarpukaryje įsteigto, bet taip lankytojams ir neatsidariusio Vilniaus miesto muziejaus istorija. Jis buvo įsteigtas 1933 m., turėjo atsidaryti 1939 m. rudenį. Kaip žinome, tą rudenį viskas pasikeitė ir muziejus prarado aktualumą.

Labai norėtūsi, kad nauja institucija atsidarytų gyvai, ne virtualiai. Kad ir kaip bus ribojamas lankytojų skaičius, priimti žmones muziejuje bus didelė šventė. Tikimės, kad užteks kantrybės laukti.

Ačiū už skirtą laiką, labai laukiu ir aš.

PARENGĖ

MONIKA KRIKŠTOPAITYTĖ

Svingas visiems

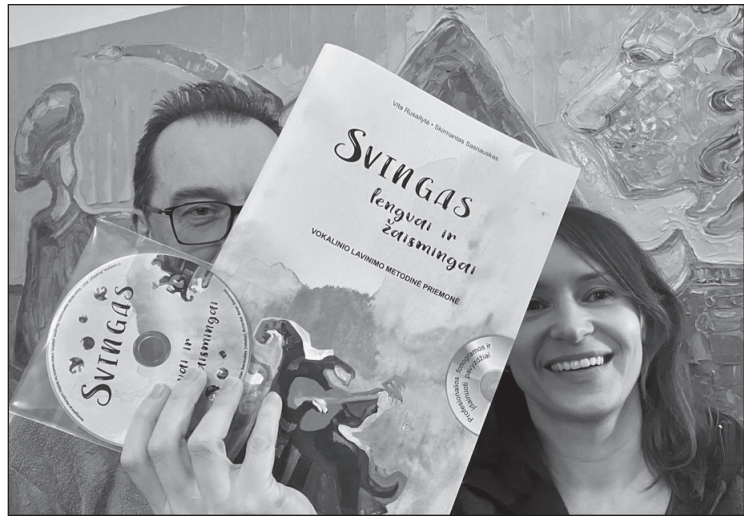
Nauja vokalinio lavinimo metodinė priemonė „Svingas lengvai ir žaismingai“

ALGIRDAS KLOVA

Visai neseniai muzikus ir norinčius jais tapti pasiekė įdomus leidinys – vokalinio lavinimo metodinė priemonė „Svingas lengvai ir žaismingai“. Knygelės autoriai – džiazio ir populiariosios muzikos dainininkė, pedagogė, aranžuotoja bei kompozitorė Vita Rusaitytė-Sasnauskienė ir džiazio muzikantas, kompozitorius bei pedagogas Skirmantas Sasnauskas. Leidinys supažindina jaunimą su svingo vokalo melodine ir ritmine stilistika, elementais, dainavimo būdais. Ją sudaro 9 žaismingi vokaliniai pratimai, kurių kiekvienam pritaikytas nesudėtingas, patogus ištarti, suprantamas trumpas tekstas, bliuzo improvizacijos ir ritminiai pratimai. Beje, prie knygelės pridėta profesionaliai parengta kompaktinė plokštelė, kurioje įrašytas abiejų autorių vokalas su Richardo Banio (klavišiniai) akompanimentu. Garso įrašus įgyvendino Petras Kričena. Knygelę išleido leidykla „Muzikija“, gyvuojanti nuo 2006 metų. Leidykla kuria ir leidžia originalius bei verstinius muzikinius-pažintinius leidinius vaikams, šeimoms, pedagogams. Ši natų rinkinėlių labai pagyvina

Simono Gutausko iliustracijos ir Vytauto Suslavičiaus fotografijos. Knygelėje pateikiami balso apšilimo pratimai, triolinės ritminės pulsacijos pavyzdžiai, vėliau pereinama į bliuzinę improvizaciją, nes iš tikro bliuzas labai svarbus mokantis svingo. Prie kiekvieno pratimėlio duotas žaidybinių veiksmų aprašymas, kuris puikiai suprantamas pradedantiesiems dainininkams. Štai pirmo pratimo „Birbimas“ paaiškinimas: „Mažiesiems siūloma pasivažinėti automobiliu. Kelionė nepaprasta! Transporto priemonė turės pakilti į statų kalną ir įveikti kliūtis. Įsivaizduojame, kad rankomis laikome vairą. Birbdami penktą laipsnį, imituojame, kad spaudžiame garsinį automobilio signalą. Šis judesys natūraliai aktyvina ir sustiprina kvėpavimo raumenų darbą. Jei niekaip nesigautų birbti, pratimą galima atlikti tariant raidę „R“, arba „Z“. Šiuo atveju visi tampa bitelėmis.“ Žaidybinės situacijas autoriams padėjo kurti ankstyvojo muzikinio ugdymo specialistė, edukacinių knygų kūrėja Sonata Latvėnaitė-Kričėnienė. Manau, naudinga, kad pratimėlius demonstruoja du balsai – vyriškas ir moteriškas, – nes vienas galėtų vaikams ir pabosti. Labai

gerai, kad akompanimentas irgi pateikiamas atskirai (be vokalo), tai leidžia vaikams savarankiškai atlikti užduotis. Specialiems pratimams parenkami tokie lietuviški žodžiai, kurių skiemenys patogūs, lengvai ištariami ir itin artimi tradicinei džiazinio vokalo technikai *scat*. Jie sudėlioti taip, kad balsiai, priebalsiai ir jų kirčiavimas natūraliai sukeltų svingo pojūtį bei šiai muzikai būdingus akcentus. Pratimų nuotaikingumas padės sudominti vaikus, o žaidybinis veiksmas – išlaikyti jų dėmesį. Leidinio tikslinė grupė – nuo priešmokyklinio amžiaus ir pradinių klasių vaikų iki vyresnių klasių mokinių ir suaugusiųjų, norinčių dainuoti džiazą. Muzikos mokytojams – tai pagalbė priemonė, suteikianti galimybę į prasidavinimo pratimus bei techninį mokinių rengimą integruoti svingo vokalinės muzikos pažinimą. Keletas minčių apie šios metodinės priemonės autorius. V. Rusaitytė-Sasnauskienė yra puiki dainininkė, pelniusi profesinių apdovanojimų Lietuvoje ir užsienyje, daug laiko skirianti pedagogikai, nuolatos dalyvaujanti respublikiniuose bei tarptautiniuose

Skirmantas Sasnauskas ir Vita Rusaitytė

KNYGOS AUTORIŲ ARCHYVO NUOTR.

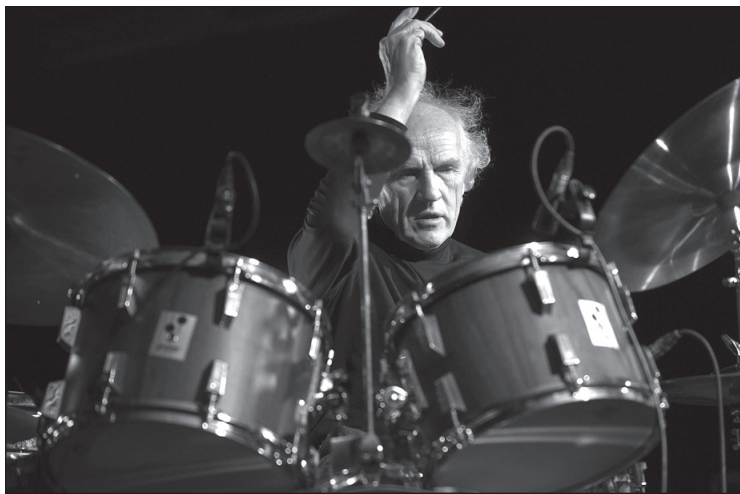
dalykinių kompetencijų tobulinimosi renginiuose, dėstanti Lietuvoje ir užsienyje. Lietuvos muzikos mokyklų bei ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai dažnai kreipiasi su prašymais pasidalinti turima patirtimi, pristatyti naujas idėjas. Trombonininko, dūdmaišininko, multiinstrumentininko, kompozitoriaus, vokalisto S. Sasnausko raiškos priemonių arsenalas turtingas, kaip ir jo kūrybinis akiratis, aprėpiantis įvairius džiazio bei akademinės muzikos žanrus ir jų sintezę, avangardinius eksperimentus. Jis

ypač išsirdingai išnaudoja lietuviško folkloro elementus ir tembrus. Pastaruoju metu pagrindine S. Sasnausko raiškos priemone vis dažniau tampa vokalas, neretai traktuojamas instrumentiškai. „Svingas lengvai ir žaismingai“ – išskirtinis ir novatoriškas leidinys, pirmą svinginio dainavimo metodinę priemonę Lietuvoje. Manau, kad darbas yra profesionalus ir reikalingas mokantis muzikos, dainavimo ir apskritai šviečiant jaunąją kartą. Informaciją dėl knygelės įsigijimo rasite internetinėje www.muzikija.com parduotuvėje.

Kronika

2020 metų Tolerancijos žmogaus nominacija ir ketvirtoji Leonido Donskio premija

Sekmadienį, kovo 7 d., 14 val. per nuotolinę transliaciją Sugiharos fondas „Diplomatai už gyvybę“ paskelbė 2020 metų Tolerancijos žmogų ir įteikė Leonido Donskio premiją. Sugiharos fondo „Diplomatai už gyvybę“ valdybos sprendimu 2020 metų Tolerancijos žmogumi išrinktas žurnalistas Paulius Gritėnas. Gerai viešojoje erdvėje matomas Paulius Gritėnas išsiskiria subalansuota ir argumentuota savo pozicija, dialogiškumu. Aiškiai įvardindamas savas vertybes ir jas gindamas P. Gritėnas nepuola ir nemenkina savo oponentų. Jo publikacijos per pavasario karantiną skatino nepasiduoti masinei psichozei ir šamokslų teorijoms, o dar svarbiau – ragino prisiimti asmeninę atsakomybę ir skleisti konstruktyvią poziciją. Be P. Gritėno kandidatūros, fondo valdyba taip pat svarstė režisierių Manto Jančiausko ir Oskaro Koršunovo kandidatūras, taip pat kunigo Algirdo Toliato, Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti, Švietimo programų koordinatorės, sekretoriato vadovo pavaduotojos Ingridos Vilkenės, teisininko Justino Žilinsko, istoriko Valdemaro Klumbio, Vilniaus Viešosios žydų bibliotekos direktoriaus Žilvino Bieliausko,

Vladimiras Tarasovas

D. KLOVIENĖS NUOTR.

pilietinės iniciatyvos „Vardai“ kandidatūras. Dalis kandidatų buvo pasiūlyti visuomeninių, nevyriausybinių organizacijų, taip pat anksčiau fondo nominuotų kandidatų ir laureatų. Kasmetinė Tolerancijos žmogaus nominacija skiriama asmeniui, savo veiksmais, viešu pavyzdžiu ar atviru žodžiu stojusiam prieš ksenofobijos bei antisemitizmo, kitaminčių, kitatikių bei kitataučių persekiojimą, pasisakiusiam prieš smurto, prievartos ir radikalizmo apraiškas visuomeniniame Lietuvos gyvenime. Leonido Donskio premija teikiama už ilgametės pastangos stiprinti pilietinį sąmoningumą, pakantą ir toleranciją, taip pat už žmogaus teisių gynimą, dialogo mezgimą ir palaiškimą tarp skirtingai mąstančiųjų, už pamokas ir pastangas kalbėti be pykčio ir šališkumo, už kitokios nuomonės išklausymą ir jos gerbimą, už nuolatinį priminimą, jog lavinimasis ir

apšvieta yra nuolat mus lydintys reiškiniai, stiprinantys abipusį supratimą ir empatiją. Šiemet Leonido Donskio premija paskirta džiazio muzikantui, kompozitoriui ir režisieriui Vladimirui Tarasovui, įvertinat jo kultūrinę ir disidentinę veiklą, nonkonformistinius džiazio projektus, pilietinės alternatyvos kūrimą tarybinei santvarkai, vertingos asmeninės meno kolekcijos dovanojimą Lietuvos valstybei. Tradiciškai 2020 metų Tolerancijos žmogus Paulius Gritėnas bus apdovanotas a.a. skulptoriaus Edmundo Frėjaus sukurto atminimo medaliu ir diplomu, Leonido Donskio premijos laureatui Vladimirui Tarasovui bus įteiktas diplomats ir 1000 eurų premija. Metų Tolerancijos žmogaus nominacija yra kasmetinė. Pirmąjį (2001) metų Tolerancijos žmogaus apdovanojimą 2002 metų sausio

mėnesį gavo Tomas Šernas. Vėliau metų Tolerancijos žmogaus titulas atiteko teatrologi profesorei Irenai Veisaitei (2002), žurnalistui Algimantui Čekuoliui (2003), režisieriui Sauliui Beržiniui (2004), pranciškonų vienuoliui, kunigui Arūnui Peškaičiui (2005), psichologui Robertui Povilaičiui (2006), atlikėjai Jurgai Šeduikytei (2007), žurnalistui Mykolui Drungai (2008), poetui Tomui Venclovai (2009), filosofui Andriui Navickui (2010), rašytojams Daivai Čepauskaitei (2011) ir Sigitui Parulskiui (2012), muzikantui Andriui Mamontovui (2013), žurnalistui Donatui Pusliui (2014), verslininkui Valdui Balčiūnui (2015), rašytojams Vandai Juoknaitei (2016) ir Mariui Ivaškevičiui (2017), teatro režisierius Gintaras Varnas tapo 2018 metų Tolerancijos žmogumi, o žurnalistas ir visuomenininkas Eugenijus Bunka – 2019 metų Tolerancijos žmogumi. Tarp metų Tolerancijos žmogaus titulo nominantų buvo daugelis visuomenėje žinomų žmonių, aktyviai reiškiančių savo vertybinę ir pilietinę poziciją: rašytoja Jurga Ivanauskaitė, žurnalistai Romas Sakadolskis ir Domas Burkauskas, dvasininkai Julius Sasnauskas ir Mindaugas Sabutis, smuikininkas Martynas Švėgžda von Bekkeris, politikos apžvalgininkas ir komentatorius Kęstutis Girnius, poetas ir eseistas Sergejus Kanovičius ir kt. Tuo tarpu pirmoji Leonido Donskio premija 2018 m. buvo skirta istorikui profesorius Sauliui Sužiedėliui,

antroji atiteko scenaristui, radijo žurnalistui Pranui Morkui. 2020 metų Leonido Donskio premija skirta kino kritikui Linui Vildžiūnui. Fondo valdybos diskusijose ir akiratyje pasirodydavo tie patys asmenys, nuolat ir sistemingai dirbantys tolerancijos ir susikalbėjimo, dialogo ir atvirumo terpėje, taip buvo sukurtas diplomats, įvertinantis ilgalaikę laureato veiklą. Tokiais diplomais buvo apdovanoti pedagogas Vytautas Toleikis, žurnalistas Rimvydas Valatka, disidentas Antanas Terleckas. Šie apdovanojimai po netikėtos L. Donskio mirties laikytini L. Donskio vardo premijos pirmtakais. Sugiharos fondo „Diplomatai už gyvybę“ tikslas – ne tik saugoti garsių Japonijos diplomato Chiune Sugiharos ir Nyderlandų garbės konsulo Jano Zwartendijko atminimą, bet ir skleisti pilietinės visuomenės bei tolerancijos idėjas. Fondas ketina ir toliau skatinti laisvų piliečių visuomeninį ryžtą nesitaikstyti su reiškiniais, kurie kelia grėsmę visuomenės atvirumo ir liberaliosios demokratijos ateičiai. Fondas dalyvauja Lietuvos ir tarptautiniuose projektuose, prisideda prie Holokausto švietimo Lietuvoje projektų, jauniosios kartos auklėjimo ir edukacijos, tolerancijos idėjų sklaidimo. Sugiharos fondo „Diplomatai už gyvybę“ valdybos pirmininkas – Ramūnas Garbaravičius. RENGĖJŲ INF.

Mums reikia daugiau meninio azarto

Pokalbis su režisieriumi Antanu Obcarsku

MIGLĖ MUNDERZBAKAITĖ

Režisierius Antanas Obcarskas analizuoja šiuolaikinei visuomenei aktualias temas. Spektakliuose „Voicekas“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras (LNDT), 2018) ir „Alisa“ (LNDT, 2020), sukurtuose bendradarbiaujant su dramaturgu Laurynu Adomaičiu, apmąstomas sudėtingas klausimas – kodėl žmogus imasi naikinti kitus žmones; paliečiamos teisingumo, bausmės temos. 2020 m. lapkričio mėnesį Nacionalinis Kauno dramos teatras nuotoliniu būdu transliavo naujaušią Obcarsko spektaklį „Batsiuviai“ pagal nepastatoma tituluojamą Stanisławo Ignacy Witkiewiczaus–Witkacy pjesę.

Gyvename neįprastomis, sudėtingomis sąlygomis, kai sunku prognozuoti, kada atsivers teatrai ir kitos kultūrinės įstaigos. Sustojus gyvai komunikacijai, aktyviems kūrybos procesams, meno atstovai persikėlė į nuotolines medijas, kuriose – ir spektaklių peržiūros, ir intensyvūs mokymai, ir kūrybinės dirbtuvės. Gal tai suteikė ir ką nors teigiamo, naujo Jūsų kasdienybei?

Nesu tas, kuris tiesiogiai naudotųsi nuotoliniais mokymais ar dalyvautų kūrybinėse dirbtuvėse internete. Buvo daug tuščių, visai neveiksnių dienų, kurių visiems pasitaiko. Pavadinčiau tai žiemos miegu. Bet kai su niekuo nesimatai, daugiausia mąstai apie save. Aki vaizdi tapo bendravimo su artimais ir tolimais žmonėmis svarba. Dėl 2020 metų tikrai negalėčiau labai skųstis – visos planuotos premjeros, nors ir karantino sąlygomis, įvyko: „Batsiuviai“ Nacionaliniame Kauno dramos teatre ir „Alisa“ Lietuvos nacionaliniame dramos teatre. Dabar daug laiko galiu skirti man svarbių temų apmąstymui, tai natūraliai veda ir į kūrybą. Džiugu, nes procesai nenutrūksta, nėra bloko ar liūdesio.

Kai būna įprastai intensyvus sezonas, galima išgirsti teatro kūrėjus sakant, kad lieka mažai laiko kolegų darbams peržiūrėti. Galbūt dabar yra galimybė tai padaryti?

Kai labai nori, visada gali rasti laiko, prisiderinti, o jeigu kažkas sako, kad neranda laiko per visą sezoną pažiūrėti kokio nors spektaklio – meluoja. Aš randu. Spektaklis juk ne veltui rodomas. Pamatai spektaklį, kažką ten randi, permąstai ir taip išsigrynina bendros svarbiausios dabarties temos. Per kolegų darbus ir meninę

Antanas Obcarskas

apykaitą išryškėja klausimai. Pavyzdžiui, dabar esu apsistojęs ties šeimos tema. Ką reiškia būti augintam ir auklėtam tėvų, užaugusių sovietiniame pasaulyje, kurio daugiau nebėra? Kaip jaustis mūsų tėvų kartos žmonėms dabartyje, kai jų jaunystės pasaulio jau nebėra ir jis niekada negrįš? Kokia jiems atrodo mūsų jaunystė?

Ar aktualioms temoms gvildinti Jums pakanka literatūros – dramaturginės medžiagos? Koks principas Jums priimtinesnis: bendradarbiauti su dramaturgu ar turėti visišką laisvę pjesės atžvilgiu?

Prisipažinsiu, naujo scenai skirto teksto rašymo procesas – velniškai sunkus darbas. Pasiiekti bent kiek geresnį rezultatą – tai šimtą kartų viską perrašyti ir nuolat bandyti su aktoriais. Pavyzdžiui, pjesę „Alisa“ nuo pradžios iki galo kūrėme bendrai su Laurynu Adomaičiu. Tekstas keitėsi, nes scena to reikalavo. Statydamas „Batsiuvius“ tariausi su Laurynu ir išbraukiau bent du penktadalius pjesės teksto, bet nė žodžio nepakeičiau, nes Witkacy kalba unikali. Kiekviename spektaklyje santykis su tekstu būna labai asmeniškasis. Kartais aktorius

parodo, kas geriausiai skamba scenoje, o kartais tiesiog jauti. Spektakliui dramaturgas būtinas, bet platesne prasme – ne tik kaip teksto autorius, nes tai tėra viena iš scenos vyksmo dalių, bet kaip spektaklio eigos bendraautoris.

Koks Jūsų, kaip režisieriaus, santykis su aktoriais?

Artimas ir tolimas. Aktorius yra kažkas unikalaus. Neįsivaizduoju kaip, bet aktoriai sugeba patikėti režisieriumi ir jo idėjomis. Dabartyje, kai aplink tiek daug nuomonių, kažkuo patikėti be proto sunku. Taip pat keblu režisieriui patikėti savo paties idėjomis. Aktoriai iš karto jaučia, jeigu režisierius ką nors ignoruoja, nutyli. Repetacijos su aktoriais – tai kaip vienas ilgas pasimatymas, kuris baigiasi spektakliu. Aš aktoriais žaviuosi, nes jie nebijo eiti į sceną ir joje kurti pasaulius ir atmosferą. Tai atsiranda iš niekur ir yra nuostabu.

Naujausias Jūsų spektaklis „Batsiuviai“ buvo kuriamas ribiniu laikotarpiu tarp pirmo ir antro karantino. Ar keitėsi kokie nors sprendimai, kai sužinojote, kad premjera vis dėlto bus nuotolinė?

Tai spektaklis, kuriam labai reikalingas žiūrovas. Transliacijos dieną jo nebuvo, ir tai atrodė klaidu. Bet mes dirbome, repeta-vome, buvo smagu, pavykdavo užsimiršti. Visi žinojome, kad jei bent vienas susirgtų, nutrūktų visas kūrybinis procesas. Nuolatinė nežinia vargino, tačiau viskas baigėsi gerai. Kai jau žinojome, kad spektaklį ro-dysime tik ekrane, kokių nors specifinių pokyčių neįvyko. Pokytis įvyks, kai jį žiūrės žiūrovai.

Itin išsami spektaklio „Batsiuviai“ programėlė rodo, kad prie medžiagos buvo prieita apgalvotai ir tikriausiai greitai. Vis dėlto kodėl buvo pasirinkta ši Witkacy pjesė?

Spektaklio medžiaga yra sunki, nes sunkus „Batsiuvių“ tekstas: klampus ir literatūriškas, tyčia ekstravagantiškas. Teatro vadovas siūlė galvoti apie kokią nors kitą medžiagą. Jam kilo abejonių – ar tai pastatoma? Prisipažinsiu, kilo ir man. Bet tema ir svarbiausi klausimai vedė į priekį. Kas lieka iš žmogaus, kai nelieta to, kuo jis užsiima kiekvieną dieną? Pavyzdžiui, batsiuvio profesijos. Aišku, batsiuvystė – tik atspirties taškas. Aš jaučiuosi susipykęs su darbo samprata: ar tikrai reikia visą gyvenimą labai daug ir nuolatos dirbti? Atrodo, kad kartais darbas atima gyvenimą. Spektaklyje keliame klausimą, ar žmogus yra tik tiek, kiek yra jo darbas. Per gyvenimą bandome įvaldyti kokią nors veiklą, bet kam? Jeigu ką nors daryti išmoksti labai gerai, įvaldai tai visa savo esybe ir tai išnyksta, tampa nereikalinga, ką daryti toliau?

Kokia teatro erdvė Jūsų kūrybinėms idėjoms priimtinausia?

Kol kas artimiausias man yra amfiteatras. Jame viskas matyti kaip paveiksle, kaip ant delno. Nereikia

kulisy, nereikia dirbtinai kažko slėpti. Žiūrovas žvelgia į sceną šiek tiek iš viršaus. Tai labai platus matymo kampas. Ateityje norėtusi išbandyti ir įprastą sceną su pakyla.

Ar naujosios medijos, dar prieš karantiną tapusios svarbiu daugelio spektaklių elementu, šiuo metu dar labiau įsitvirtina ir visiškai transformuos tradicinį teatrą?

Manau, technologijos tai jau daro. Spektakliuose keičiasi vaidyba, nes aktorius pratinamas prie kameros. Išėina keistas paradoksas – vaidinama kamerai, bet nėra dublių kaip kine. Jeigu spektaklyje daug filmavimo, gaunamas vienas ilgas dublis be jokių stabdymų, o kamera tampa scenos dalimi – tarpininku tarp gyvo žiūrovo ir aktoriaus.

Ar statydamas spektaklį galvojate apie jo auditoriją? Kokia apskritai mūsų teatrų auditorija?

Taip, žiūrovas yra svarbus. Bet dabar kuriu tai, apie ką pats daugiausia galvoju. Teatras – dabarties menas, todėl klausytis ir žiūrėti į savo artimiausią aplinką yra būtina. Mano aplinka ir yra mano auditorija. Mums labiausiai trūksta stilingų teatro kavinių, kuriose po spektaklių rinktųsi žiūrovai lengvabūdiškai pabūti, pasikalbėti ir išgerti. Gal jeigu spektaklis nelabai pasisekė, tai bent kavinė niekada nenuvils. Teatras negali būti per rimtas, jo rimtumas baigiasi, kai nusileidžia uždanga. Jaučiu, kad dar egzistuoja požiūris į teatrą kaip į kažkokį aukštąjį meną, kurio neįmanoma suprasti. Noriu, kad taip nebūtų.

Koks Jūsų požiūris į vyresnės, mokytojų kartos kūrybą?

Tai pamatas. Darbas su Oskaru Koršunovu, Gintaru Varnu ir Yana Ross buvo viena ilga teatro paslapčių pamoka. Kai kurių patirtų situacijų sudėtingumą ir prasmę suvokiu tik dabar. Režisierius Eimuntas Nekrošius man dėstė režisūrą ir jo pastabas nesikuklindamas cituoju. Be šių žmonių negalėčiau pats kurti, jų sėkmė yra tiesiogiai atsakinga už mano ir dabartinių žiūrovų meilę teatrui.

Ar Jums turi reikšmės teatro kritika? Ko dar trūksta Lietuvos teatrui?

Taip, gerai, kad rašo. Turi rašyti, man tai svarbu ir reikalinga teatro procesui. Lietuvos teatras yra įvairus, daug gerų spektaklių ir teatro menininkų. Norėčiau daugiau sportinio-meninio azarto, kai pamatai kažką gero, įdomaus ir apimtas balto pavydo eini kurti savo.

Dėkoju už pokalbį!

Scena iš spektaklio „Alisa“

D. MATVEJEVO NUOTRAUKOS

Apie imunitetą blogiui

Karantino skaitiniai. Kovas

Agnieszkos Holland filmas „Šarlatanas“ atsidūrė trumpajame „Os-karų“ kandidatų sąrašė – filmą pristatė Čekija. Jis gali tapti trečiu šiam apdovanojimui nominuotu režisierės filmu. Prieš tai skirtingais metais jau buvo nominuoti „Karti pjūtis“ ir „Tamsoje“. Krzysztofą Kwiatkowski interviu leidiniui „Gazeta Wyborcza“ paklausė Holland, ar jai svarbūs tokie apdovanojimai. Holland žodžiais, „asmeniškai nebūtinai, apdovanojimai nekeičia mano požiūrio į juos. Bet jie svarbūs filmui. Kiekvienas filmas yra kaip naujas vaikas: dovanos vyresnėliams nepagerina jo gyvenimo. Todėl džiaugiuosi reklamine parama, kurią „Šarlatanui“ suteiks trumpasis sąrašas. Dėl tos pačios priežasties būčiau laiminga, jei tai virstų nominacija.“

Atsakydama į Kwiatkowskio pastabą, kad ji vis dažniau grįžta į Čekiją, į Prahą, kur studijavo, Holland sakė: „Gal tai *signum temporis* – senatvėje grįžtu į jaunystę? Prisimenu įvykius ir vietas, kurie mane suformavo. Juk būtent Prahoje patyriau visas įmanomas gyvenimo iniciacijas. Prieš kelerius metus filmas „Degantis krūmas“ suteikė galimybę sukurti asmenišką pasakojimą apie 7-ojo dešimtmečio pabaigos Čekiją ir apie 1968-uosius. Tai juk taip pat mano biografijos fragmentas.“ Pasak Holland, kalėjime praleistas laikas buvo trumpas ir nepaliko traumos: „Beje, juk niekas nesako, kad žmogų formuoja šviesūs įvykiai. Ar matau ir čekų silpnynes bei tamsiąją pusę? Gyvendama įvairiose šalyse ir kultūrose išmokau vieno: neegzistuoja tauta ar visuomenė, kuri turėtų imunitetą blogiui.“

Savaime suprantama, kad interviu netruko pasukti link Lenkiją sukrėtusių protestų. Holland prisipažino, kad jie padarė įspūdį, ypač masinis moterų streikas. Ji mano, kad „permaina yra reali. Naujoji karta jau mąsto kitaip. Jaunų moterų nepavyks taip lengvai suvaryti atgal į vištidę. Ar šis judėjimas prisidės prie politinių permainų? Nežinau. Tai jau priklauso nuo visų mūsų, o už visus negalime atsakyti.“ Bet žurnalisto paklausta, ar „Šarlatanas“ netaps toks pat pranašiškas kaip pagal Olgos Tokarczuk knygą sukurtas „Pėdsakas“, po kurio vyriausybė ėmėsi kovoti su ekologais, ar žiniasklaidos laisvę pabrėžęs „Ponas Džounsas“, Holland nura-mino: „Nereikia perdėti. Aš gal tik truputį anksčiau už kitus užduodu kai kuriuos klausimus. Visiškai neįsižeisiu, jei šis mano filmas nebus pranašiškas. Turiu savo profesiją. Neprivalau būti pranašė.“

Leszeko Kołakowskio biografija

Iš lenkų filosofo Leszeko Kołakowskio (1927–2009) veikalų lietuviškai galima perskaityti tik knygą „Mini paskaitos apie maksi dalykus“.

„Šarlatanas“

Gal ateis laikas ir svarbesniems veikalams, o Lenkijoje neseniai pasirodė Zbigniewo Mentzelio parašyta filosofo biografija „Kołakowskis. Pasaulio skaitymas“ („Kołakowski. Czytanie świata. Biografia“, 2020), kurią išleista lietuviškai sunku įsivaizduoti. Marekas Beylinas knygos recenziją, išspausdintą „Gazeta Wyborcza“, pavadino „Kołakowskis – pats tas mūsų problemoms spręsti“. Ji prasideda teiginiu: „Gandai, kad Leszeko Kołakowskio mintis mirė kartu su juo, pasirodė klaidingi. Nes tai, ką Kołakowskis mums siūlo dabar, audringais laikais, kaip gyvenimo pagrindą ir požiūrį į jį, tebėra svarbu. Jo „taikomoji abejonės filosofija“ (toks pavadinimas man at-eina į galvą) neprislegia dogmomomis ar Autoriteto Tiesa. Užtuot skelbęs, kaip yra, jis siūlo tropus, kaip bandyti sužinoti tiesą nepermatomame pasaulyje ir gyventi oriai. Tai rezignacija? Ne, greičiau akumuliuota išmintis laikų, kuriais Kołakowskiui teko gyventi.“ Beylinas sako, kad tuo įtikina ir Mentzelio knyga, ir priduria, jog Mentzelio suformuluota Kołakowskio taisyklė „taip, bet...“ veikė ir gyvenime: „Kołakowskis neišsižada žmonių, kurių pažiūrose ar elgesyje įžvelgė konformizmą, pasaulėjautos aklumą ar etiniu pasirinkimu besivadovaujančią megalomanią. Tvirtai ginti savo vertybes ir minkštai traktuoti žmones kartu su jų silpnybėmis ir ribotumais – tai jo „taikomoji etika“. Ją verta taikyti ir mūsų laikais.“

Beylinas mano, kad tokį požiūrį suformavo stalinizmo, į kurį Kołakowskis buvo įsitraukęs, ir jo iš-gujimo iš savęs patirtis. Atmintis apie šią praeitį buvo neištrinamas jo gyvenimo perspėjimas. Todėl filosofas taip alergiškai reaguodavo į įvykius, kuriuose pamatydavo angažavimosi pėdsakų, kad ir į studentų maištus 1968-aisiais Vakaruose. Išpuoliai prieš akademinis autoritetus jam asocijavosi su jo ir jo draugų veiksmais, kai dar buvo jauni stalinistiniai chunveibinai. Pasak Beylino, vertindamas savo praeitį Kołakowskis pabrėždavo,

koks patrauklus degradavusių karo ir pokario vertybių bei normų pasaulyje buvo siekis save apakinti, brėžiant tiesius ir vienintelius mąstymo ir veiklos takus, kaip stipriai visus veikė „geresnio pasaulio mitas“. Beylino nuomone, tai tiksliau diagnozavo Miłoszas: „Žmonėms, neprisimenantiems pokario dešimtmečio, nelengva suvokti triumfuojančią marksistinio tikėjimo jėgą, prie kurios tada linko geriausi abiejų padalytos Europos dalių protai. Šis periodas taip greit pamirš-tamas, kad nuolat skamba klausimas, kodėl tiek daug intelektualų tapo savo aklumo aukomis. Tačiau išmintingiau būtų klausiti, kodėl kai kurie nepasidavė gundymui.“

Beylinas mano, kad atgailaudamas ir jausdamas atsakomybę už praeitį Kołakowskis ir parašė knygą „Svarbiausios marksizmo kryptys: atsiradimas – raida – žlugimas“ (1976–1978), kuri skatina kiekvieną, išpažįstantį kokį nors idėjinį tikėjimą, susimąstyti apie galimas niūrias tokio tikėjimo pasekmes. Beylinas rašo: „Ne tik demokratai kairuoliai turi prisiminti komunizmą kaip vieną iš savo įsitikinimų versijų ir jausti moralinę atsakomybę už leninizmą ir stalinizmą, kad ir kaip toli tai būtų nuo jų pažiūrų. Nuo tokios pareigos nėra laisvi ir liberalai. Kaip dalį savo idėjinio bagažo jie turi nešti tai, kad ekonominis liberalizmas ir apskritai kapitalizmas lengvai mezga sąjungas su autoritarine valdžia. Ir kad tai, kas neoliberalų atveju yra aklas tikėjimas rinkta, veda prie milžiniškos nelygybės ir socialinio neteisingumo, kurie savo ruožtu sprogdina demokratijas.“ Todėl „niekas neturi teisės teigti, kad yra nekaltas ir be išlygų priklauso tik gerajai pasaulio daliai, tą blogąją palikdamas kitiems. Tai reikštų atsisakyti moralinės ir intelektualinės pareigos grumtis su blogiu, tūnanti kiekviename pasaulėžiūriniam tikėjime. Būti budriems, vertinant savo įsitikinimus ir jų idėjines genealogijas, – tai perspėjimas ir mūsų laikams.“

Aptardamas daugiau nei penkis šimtus puslapių apimančią Kołakowskio biografiją, Beylinas primena ir daugiau mūsų laikais aktualių minčių. Pavyzdžiui, kad klausimas, kaip gyventi pasaulyje, kuriame neliko ankstesnio tikrumo bei aiškių pasaulėžiūros rėmų, buvo aptariamasis ir politiniuose, ir filosofiniuose Kołakowskio tekstuose. Beylinas pabrėžia: „Pirmiausia susitaikykime su pasaulio, mūsų gyvenimo ir išpažįstamų vertybių prieštaravimu ir priimkime į mūsų pažiūras, troškimus ir veiksmus įrašytą nenuoseklumą. Juolab kad pernelyg vientisa pasaulėžiūra visada atsisuka prieš kitus žmones, iš kurių reikalauja paklusnumo. „Visiškas nuoseklumas yra tapatus praktiniam fanatizmui, nenuoseklumas yra tolerancijos šaltinis“, – rašė Kołakowskis. Taigi, kai apleisti dogmų dairomės Tiesos, objektyvių tikrovės funkcionavimo taisyklių (o kas nejučia tokių pagundų?), turime prisiminti, kad „pagrindinio principo ieškojimas yra tiesiog tokia pat nesunaikinama kultūros dalis, kaip ir tokio ieškojimo neigimas“.

Kritikų karai

Rusų leidinio „Afiša Daily“ vyriausiasis redaktorius Trifonas Bebutovas paskelbė straipsnį „Užsimkite savimi“. Jis prasideda taip: „Pastaruoju metu vieni kritikai vis dažniau pasisako prieš kitus: Antoną Doliną kaltina korupcija, Zinaidą Prončenko – tuo, kad būdama heteroseksuali pristato LGBT filmus. Šis tarpusavio santykių aiškinimasis tampa vis svarbesne kritinio proceso dalimi.“ Toliau Bebutovas aiškina, kodėl jam nepatinka ši situacija. Jis mano, kad iš savo moralinės viršenybės aukštumų kai kurie kritikai primeta kolegoms naują mąstymą, bet abiejų pusių dialogas apsiriboja fraze „OK, boomer“, ir tai gana beprasmiška. Bebutovo nuomone, panaši retorika atrodo visiškai nereikalinga: „Kritikų kritikai jaučiasi vaikų darželio auklėtojais, o tuos, apie kuriuos jie rašo, laiko mažais vaikais.

Tai moralinis diktatas. Jie verčia abejoti visais, išskyrus savo sekėjus. Todėl noriu visiems tiems kritikams pasiūlyti užsiimti savimi.“ Pasak Bebutovo, tokie kritikai dažnai problemą sieja su konkrečiomis personalijomis, bet nebando žiūrėti plačiau – kalbėti ne apie tai, kad, jų manymu, yra tam tikrų keistuolių, o apie tai, kad mus supa vyriškos jėgos kultūra, prievartos ir neapykantos kultūra, kurios yra neištyrinėtos ir kuriomis niekas nenori užsiimti. Kaip mes spręsimė šias problemas? Kaip ir kada pereisime prie apibendrinimų?“

Iš pavyzdžių galima suprasti, kad Bebutovas kritikuoja išeivius iš didžiųjų leidinių, sukūrusius nuosavus tinklalapius internete ir kitose skaitmeninėse medijose. Kalbėdami apie kolegų korumpuotumą jie pabrėžia, kad rašoma pernelyg daug gierančių recenzijų. Tačiau pamiršta, kad šalia šių publikacijų yra ir tokių, kurių „herojai“ puldinėja ir autorius, ir leidinių redaktorius. Dažnai puolama nepateikiant jokių korupcijos įrodymų. Dar vienas kaltinimas – esą tokia kritika naudinga tik verslui, o ne skaitytojams. Bebutovas klausia, ar gyvybingas būtų leidinys, kuris aptarnautų tik verslą, ir mano, kad tokia diktato retorika pavojinga, nes jos rezultatas – susiskaldymas, vienodumas ir apsitvėrimas.

Bebutovo nuomone, šie kritikai kuria naują diktatą, kurio tikslas – nustatyti kritiko *gender*, seksualinę ir socialinę priklausomybę. Atskiru kaltinimu tampa priklausymas privilegijuotai grupei: jei tau pavyko gimti inteligentiškoje, tegu ir neturtingoje šeimoje, tu jau savaime negali kritiškai pažvelgti į save, tačiau pamirštama, kad netaleitingi žmonės matomi iš toli. Pasak Bebutovo, „žiūrovas ir skaitytojas visada moka jei ne rubliu, tai bent peržiūra, tad palikime jam pasirinkimo teisę“.

Bebutovas piktinasi: „Jie tiesiog rašo skundus vieni apie kitus, kuriuose raportuoja, kad žmogus, „būdamas kino kritikas, bet nebūdamas LGBT atstovas, neturi teisės pristatyti filmo apie LGBT.“ Tada reikia paklausti: ar galime įsivaizduoti baltąjį cislų vyrą, kuris išmano *queer* kultūrą geriau už tos kultūros atstovą? Žinoma, kad taip. Ar, pagal jų logiką, heteroseksualas negali jausti empatijos homoseksualui, o toks teiginys iš esmės devalvuoja bet kokią šiuolaikinę vertybių sistemą? Priminsiu, kad himną naujam jausmingumui „Mėnesiena“ sukūrė heteroseksualas Barry Jenkinsas, o apie tai net neseniai juokavo filme „Malkolmas ir Mari“. Istorijoje žinoma daugybė pavyzdžių, kai vieną diktatą keitė kitas, esą dar teisingesnis ir šviesesnis, o prie ko tai privesdavo, prisimena visi.“

PARENGĖ Ž. P.

Tyrinėjant kintančią tikrovę

Berlinalės laureatai

ŽIVILĖ PIPINYTĖ

Tarptautinis Berlyno kino festivalis šiemet suskilo į dvi dalis. Pirmoji, virtualios peržiūros, skirtos kino kritikams ir profesionalams, vyko vasario 1–5 dienomis. Filmų peržiūros kino teatruose, prizų teikimo ceremonijos ir kiti festivalio gyvenimo malonumai nusikelia į birželį.

Berlyne, kaip paprastai, viskas vyksta sklandžiai, tad ir virtuali programa buvo prieinama lengvai. Nuo septintos ryto Berlyno laiku dvidešimt keturias valandas galėjai žiūrėti tos dienos programą. Nugalėtojai paskelbti penktadienį, bet savaitgalį dar buvo galima pamatyti apdovanotus filmus. Žinoma, programa ne tokia didelė, kaip įprasta, bet dvidešimt keturių valandų pamatyti viskam neužteko. Palyginti su ankstesniais festivaliais, pagrindinė konkursinė programa šiemet buvo įdomiausia. Ją vertino žiuri, sudaryta tik iš režisierių – ankstesnių Berlinalės nugalėtojų Ildiko Enyedi, Nadavo Lapido, Adinos Pintilie, Mohammado Rasoulofo, Gianfranco Rosi ir Jasmilos Žbanić.

Pernai, pasikeitus festivalio vadovams, atsirado dar viena pagrindinė programa „Susitikimai“ („Encounters“), skirta originaliems, eksperimentuoti linkusiems kūrėjams, bet ji nuvylė labiausiai, nes būtent originalių eksperimentų ir pristigo. Užtat buvo daug manieringų filmų, kurių režisieriai, regis, iš naujo išradinėja dviratį arba paprasčiausiai neturi ko pasakyti.

Pats įžiliausias ir provokatyviausias šių metų Berlinalės filmas ir tapo nugalėtoju. „Auksinis lokys“ Radu Jude'š filmui „Nesėkmė dulkinantis, arba Šelmiškas porno“ (taip filmą išvertė jį rodysiantis „Kino pavasaris“, nors, regis, originalus pavadinimas „Babardeală cu bucluc sau porno balamuc“ dar nešvankesnis) – tikrai pelnytas įvertinimas. Filmas išsiskiria ir kinematografinė forma, ir aktualia ištarme. Juolab kad buvo filmuojamas pandemijos metais laikantis visų socialinės higienos taisyklių.

„Nesėkmė dulkinantis, arba Šelmiškas porno“ susideda iš trijų formos požiūriu skirtingų dalių, kurias sujungia įžangoje parodytas namų pornofilmukas: vyras telefonu filmuoja savo žmoną mokytoją Emiliją, savo falą ir meilės aktą, už sienos skamba namiškių balsai, o ant sienos kabo Pintilie filmo „Nelietsk manęs“ plakatas. Šis filmukas neaiškiais keliais patenka į internetą, jį pamato Emilijos mokiniai bei jų tėvai ir ta proga turi įvykti tėvų susirinkimas. Pirmoje filmo dalyje matome, kaip Emilija miesto gatvėmis eina į susirinkimą, kalbasi su vyru telefonu, užėina į parduotuves. Atrodytų, nieko ypatingo. Bet per trisdešimt minučių trunkanti

„Nesėkmė dulkinantis, arba Šelmiškas porno“

kelionė – vienas tiksliausių šių dienų visuomenės portretų, ir ne tik Rumunijos. Visuomenės vertybės atspindintys plakatai ant sienų, parduotuvių ar produktų reklamos negali paslėpti griūvančių kadaise prabangių pastatų, o šalia jų stovintys brangūs automobiliai dar labiau pabrėžia degradavusią erdvę, pokalbiai vaistinėje, parduotuvėje ar gatvėje kupini agresijos ir nepakantumo, o greitosios pagalbos ligoninės kaimynystėje įkurti laidojimo namai bei kitos panašios detalės suteikia šiai dokumentiškai užfiksuotai tikrovei groteskišką atspalvį.

Jude yra sakęs, kad kinas turi būti tikrovės tyrinėjimo priemonė, ir tai demonstruoja ne tik filmo pradžioje. Tyrinėjimą tęsia ir antroji dalis. Pasak režisieriaus, ji kaip literatūrinis montažas. Jude ima atskirus žodžius „matematika“, „pornografija“, „religija“ ir t.t., istorines datas ar personažus, anekdotus apie blondines ir pan. ir iliustruoja juos Walterio Benjamino, Paulio Celano, Witoldo Gombrowicziaus, Virginios Woolf, sociologų, politikų, filosofų ir daugybe kitų citatų, dokumentiniais kino kronikos kadrais, senais piešiniais, dokumentų kopijomis, televizijos laidų fragmentais... Tai lyg sąvokų ir vaizdų koliažas, iš kurio sužinome, kad „moteris priklauso virtuvei“, kad 55 procentai rumunų pateisina išprievartavimą, jei yra tam palankios aplinkybės, o dažniausiai internete rumunai ieško *blow job* paaiškinimo. Kurdamas šį koliažą Jude dažnai naudoja supriešinimo principą, pavyzdžiui, idiliškus Kalėdų vaizdelius lydi pasakojimas

apie vieno esesininko įsakymą sušaudyti visus žydus ir romus, kad būtų galima ramiai švęsti Kalėdas. Ši dalis reikalauja maksimalaus dėmesio, nes sekti ir titrus, ir vaizdus kartais sunku, norisi sustabdyti vaizdą, įsižiūrėti.

Trečioji dalis – jau tikras groteskas. Emilija ateina į prestižinės mokyklos, kurioje mokytojauja, kiemėlį. Čia jos laukia mokinių tėvai ir seneliai, dėvintys kartais visai fantasmagoriškas kaukes. Iš pradžių visi pasižiūri garsųjį filmuką, kolektyviškai piktinasi, kad tai turi žiūrėti jų vaikai ir anūkai, visiškai negirdėdami Emilijos argumentų, jog būtent jie atsakingi už tai, ką mato ir kaip suvokia vaikai. Nuo taika kuo toliau, tuo labiau tirštėja ir pasipila jau kitokio pobūdžio kaltinimai. Emilija kalta, nes pasakoja vaikams apie Holokaustą, jame dalyvavusius rumunus ir taip teršia šlovingą tautos istoriją, jai priekaištaujama, kad liepė vaikams skaityti Hannah Arendt knygas, ji vadinama Soroso agente. „Repertuaras“ nuspėjamas, ypač jei skaitėte panašių „patriotiškų“ komentarų apie žydus ir homoseksualus lietuviškajame internete. Jude neslepia pasidarytą tėvynainiais. Jo drąsa sakyti tiesą įkvepia ir šį kartą.

Didžiuoju žiuri prizų – „Sidabrinu lokiu“ – apdovanotas Ryusuke Hamaguchi filmas „Fortūnos ratas ir fantazijos“ („Guzen to sozo“) taip pat susideda iš trijų dalių, tiksliau, novelių. Tai nepaprastai skaidrus ir kartu melancholiškas filmas, kurio herojai – vieniši žmonės, regis, beveik visiškai susitaikę su savo tikrove. Pirmosios novelės herojė,

„Fortūnos ratas ir fantazijos“

grįždama namo su drauge, automobilyje kalbasi apie jos naują draugą ir supranta, kad tai buvęs jos mylimasis. Kaip pasielgti – pasakyti draugei tiesą ar apsimesti, kad nepažįsti to vyro? Antrosios novelės herojė, jauna ištėkėjusi moteris, bando suvilioti profesorių ir garsų rašytoją, profesoriaus kabinete balsu skaitydama erotiškiausią jo knygos fragmentą. Jos ketinimai – negarbingi, bet profesoriaus reakcija priverčia moterį kitaip suprasti ir save. Trečioji novelė – lyg himnas moterų solidarumui. Šios novelės herojė atvyksta į klasės susitikimą, tikėdamasi pamatyti tą, kurią buvo įsimylėjusi ir kuri ją išdavė. Atsitiktinai ant stoties laiptų ji pamato moterį, kuri atsiliepia į jos žvilgsnį. Moteris ją pakviečia į savo namus, bet netrukus paaikškėja, kad herojė apsiriko: jos niekad nebuvo susitikusios. Tačiau jų pokalbis, atvirumo akimirkos paskatina norą padėti viena kitai, juolab kad namų šeiminingė skaudžiai išgyvena vyro neištikimybę.

Žiuri prizų apdovanotas Marios Speth filmas „Ponas Bachmannas ir jo klasė“ („Herr Bachmann und seine Klasse“) – tai daugiau nei tris valandas trunkantis dokumentinis pasakojimas, nufilmuotas vienoje Vokietijos provincijos mokykloje. Tos trys valandos pabėga nepastebimai, nes tai ne tik susitikimas su ypatingu mokytoju, bet ir visai nepriekšamai besirutuliojantis šiuolaikinės vokiečių visuomenės tyrinėjimas, primenantis unikalius Fredericko Wisemano filmus – tyrimus. Ponas Bachmannas gali pasirodyti keistuolis: jis niekad nenusiima spalvingų kepuraičių, dažnai per pamokas dainuoja kartu su mokiniais, brązgindamas gitarą. Klausytis ir stebėti, kaip jis moko paauglius ne tik suprasti vokiškus žodžius, bet ir mąstyti, o kartu ir suvokti vokiečių kultūros bei istorijos ypatumus, – vienas malonumas. Juolab kad kai kurie Bachmanno mokiniai prieš pusmetį dar visai nekalbėjo vokiškai. Bachmanno klasėse mokosi imigrantų iš Turkijos, Maroko, Kazachstano, Bulgarijos, Rusijos ir kitų šalių vaikai. Jie labai skirtingi, kaip, matyt, ir jų tėvai, dirbantys gamyklose, statybose. Skirtingos ir vaikų svajonės: štai vienas nori tapti kirpėju, nes tada nereikės dirbti lauke, o kita nesirengia kurti šeimos ir apskritai įsimylėti, nes nori būti savarankiška ir tapti interjero dizainere. Bachmannas leidžia jiems išsikalbėti ir padeda suvokti save, jis atvirai prisipažįsta, kad pirmąkart mylėjosi būdamas septyniolikos, bet iškart prisimena sociologinį tyrimą, esą intelektualėsniai vaikai pradeda vėliau, nes turi savo nuomonę. Tokias ir panašias pono Bachmanno pamokas, manau, įsimins ne tik mokiniai, bet ir žiūrovai.

Nelabai pritarčiau žiuri sprendimui už geriausią režisūrą apdovanoti

vengrų debiutantą Dénesą Nagy. Jo kartu su latviais kurtas filmas „Natūrali šviesa“ („Termeszetes feny“) nukelia į Antrojo pasaulinio karo laikus kažkur Ukrainoje ar Baltarusijoje ir stebi vengrų kareivius, kovojančius su partizanais. Kamera vis įsižiūri į vieną jų – išvargusio veido fotografą, kapralą Šemetką, kuris išsiskiria iš kitų savo žmogiškumu, nes vengrai į kaimiečius žiūri kaip į gyvulius. „Natūrali šviesa“ iš tikrųjų nufilmuota puikiai, bet ir situacijos, ir spalvinė gama visą filmą neleido pamiršti kad ir Elemo Klimovo „Eik ir žiūrėk“. Filmą netrukus rodys „Kino pavasaris“, tad, manau, bus progų pakalbėti plačiau.

Pernai Berlinalė nusprendė neskirstyti prizų už geriausią vaidybą į vyriškus ir moteriškus. Dabar jie skiriami už geriausią pagrindinį ir antrojo plano vaidmenis. Už pagrindinį apdovanota Maren Eggert, suvaidinusi istorikę Marios Schrader romantinėje komedijoje „Aš tavo vyras“ („Ich bin dein Mensch“). Tai pasakojimas apie moterį, netolimoje ateityje sutinkančią dalyvauti moksliniame eksperimente – tris savaites praleisti su robotu, kuris visiškai atitinka jos idealaus vyro įsivaizdavimą. Už antrojo plano vaidmenį apdovanota vengrė Lilla Kizlinger. Tamsiame ir niūriame Bence's Fliegaufio filme „Miškas. Matau tave visur“ („Rengeteg – mindenhollatlak“), sakyčiau, tipiškame pandemijos laikų kūrinyje, kurio herojai uždaryti ankštose erdvėse ir nuolat aiškinasi santykius, ji suvaidino paauglę, kaltinančią tėvą dėl motinos žūties per eismo įvykį. Jos monologas, kuriuo ir prasideda filmas, iš tikrųjų yra kitą dieną mokykloje nuskambėsiančio pristatymo repeticija.

„Sidabrinu lokiu“ už geriausią scenarijų apdovanotas Hong Sang-soo. Jo „Įžanga“ („Inteurodeoksyeon“) festivalis ir prasidėjo. Kaip ir dauguma Pietų Korėjos meistro filmų, jis apie atsitiktinumų ir akimirkų svarbą. Jaunajam filmo herojui, abejojančiam, ar rinktis aktoriaus karjerą, kiekvienas toks susitikimas yra svarbus.

„Sidabrinis lokys“ už iškilų meninį indėlį atiteko Alonso Ruizpalacios filmas „Policijos filmas“ („Una película de policías“) montuotojui Yibránui Asuadiui. Šis pasakojimas apie du Meksikos policininkus – savaip įdomus eksperimentas: didžiąją filmo dalį stebime du policininkus, jų darbą. Jis ir ji myli vienas kitą, gyvena kartu. Po valandos paaikškėja, kad tai aktoriai, o savo istoriją pradeda pasakoti tikroji pora. Paskui ir aktoriai, kurie buvo infiltruoti į policijos akademiją, pasakoja, ką jiems teko patirti. „Policijos filmas“ verčia susimąstyti apie tai, kas dabar yra dokumentinis kinas ir kaip galima manipuluoti jo priemonėmis, tyrinėjant tikrovę.

Sugražinta atmintis

Nuo kovo 11 d. platformose „ŽMONĖS Cinema“, „Kino fondas“, „Telia“, „Cgates“ ir virtualioje „Skalvijos“ kino salėje galima pamatyti Andrejaus Končialovskio filmą **„Brangūs draugai!“** („Dorogije tovariščii“, Rusija, 2020). Šis filmas pernai pelnė Venecijos kino festivalio apdovanojimą, Rusija jį pristatė „Oskarui“.

1937 m. garsių menininkų šeimoje gimęs Končialovskis sukūrė per pusšimtį filmų, buvo Andrejaus Tarkovskio filmų „Ivano vaikystė“ ir „Andrejus Rubliovas“ bendraautoris. Kine Končialovskis debiutavo 1961-aisiais, kūrė SSRS, JAV, kitose šalyse. Tarp garsiausių jo filmų – „Asios Kliacinos, kuri mylėjo, bet neištekėjo, istorija“, „Sibiriada“, „Romansas apie įsimylėjęlius“, „Tango ir Kešas“, „Marijos meilužiai“, „Rojus“.

Filmo „Brangūs draugai!“ pagrindas – ne vieną dešimtmetį įslaptinti įvykiai Pietų Rusijos mieste Novočerkaske. Jie buvo pripažinti valstybės paslaptimi, slaptumas panaikintas tik „perestroikos“ metais. „Brangūs draugai!“ – pirmas filmas apie šiuos įvykius. Pasak Končialovskio, filmo konsultantas – pagrindinio karinio prokuroro padėjėjas Jurijus Bagrajevas, kuris 1992-aisiais buvo paskirtas Novočerkasko įvykių tyrimo grupės vadovu.

1962-ųjų birželio 1 d. pagrindinėje miesto įmonėje įvyko streikas. Darbininkai reikalavo sumažinti ką tik pakeltas maisto kainas ir padidinti sumažintus atlyginimus. Kitą dieną jie išėjo į centrinę miesto aikštę, nešini raudonomis vėliavomis ir Lenino portretais. Buvo ir lozungas „Chruščiovą į dešrą“. Kai prie šios įmonės nusprendė prisijungti kitos, valstybinė komisija (į miestą iš Maskvos atvyko Politinio biuro nariai Kozlovas ir Mikojanas) įvedė į miestą kariuomenę. Po kelių valandų nugriaudėjo šūviai. Kareiviai šaudė koviniais šovininiais. Žuvo dvidešimt šeši žmonės, šimtai nukentėjo. Septyni dalyviai buvo paskelbti streiko iniciatoriais ir nuteisti sušaudyti.

Pagrindinė filmo veikėja, kurios akimis ir rodomi įvykiai, – atsakinga Komunistų partijos komiteto darbuotoja Liudmila Siomina (Julija Vysockaja). Ji nuoširdžiai tiki, kad kuria komunistinę visuomenę, ir piktinasi darbininkų elgesiu. Ji tikra stalinistė. Liudmila kariavo, viena augina dukterį studentę. Bet kai ši dingsta, fanatiškos komunistės aiškus pasaulio vaizdas staiga griūva.

Interviu žurnalui „Ogoniok“ atsakydamas į klausimą, kodėl nusprendė rodyti įvykius būtent Liudmilos akimis, Končialovskis sakė: „Jei galėčiau paaiškinti tokio pobūdžio dalykus, būčiau ne filmo kūrėjas, o kritikas. Galiu tik pasakyti, kad norėjau sukurti filmą apie kartą, perėjusią karą, – labai šviesius žmones, komunistus. Jie tikėjo visuomene, kurią kūrė, tikėjo Stalinu, su jo varduėjo į frontą, mirė. Iš esmės tai buvo fanatiški žmonės, o kiekvieno fanatiko požiūris – labai siauras, čia ir glūdi jo drama. Aš nenoriu aiškinti – noriu, kad žiūrovas liktų sumišęs, sutrikęs. Būtent sutrikęs, kad jam kiltų poreikis susimąstyti, atsakyti į klausimą, kodėl jis vis dėlto myli šį veikėją, kuris neatitinka jo idealų. Mane domina pasaulio ambivalentiškumas, būdingų hollywoodiniam kinui pasufleruotų atsakymų stoka. Tuose žiūrovo apmąstymuose, viluosi, slypi jo vidinis tobulėjimas.“

Masinėse scenose filmavosi Novočerkasko gyventojai. Filmas skyla į dvi dalis. Pirmoje, epinėje, susiduria valdžia ir liaudis. Antroji – lyriškesnė. Įtardama, kad jos duktė žuvo ir yra palaidota kolektyviniame kape, Liudmila bando bent jau su ja atsiveikinti.

Končialovskis stengėsi maksimaliai priartėti prie tos epochos sovietinių filmų stiliaus. „Brangūs draugai!“ – nespaltotas filmas, kurtas tada įprastu kadro formatu 1:33. Pasak režisieriaus, „šis formatas ypatingas, nes, priešingai nei šiuolaikiniame kine, leidžia pamatyti dangų. Naujos kinematografinės sistemos koncentruojasi tik į veiksmą ir minią. Dabar kino režisieriui vis sunkiau sužadinti žiūrovo fantaziją. Iš tikrųjų kinas visada buvo brutali meno rūšis. Šiuo požiūriu teatras daug poetiškesnis. Kad kino pasakojimas būtų tikroviškesnis, reikia labai daug – stambių planų, montažo, panoramų... Jūs galite gauti informaciją apie viską, kas domina. Bet kuo daugiau informacijos, tuo mažiau mes žinome. Tai ne mano mintis. Perfrazuoju Umberto Eco. Savo laiške anūkui jis rašė, kad informacijos gausa atima iš mūsų atmintį. Mes prarandame atmintį. Gerai žinome, ką pirkti ir valgyti, bet nieko nežinome, kas vyksta su mūsų tauta arba šalimi. Čia ir glūdi žmonių civilizacijos problema.“

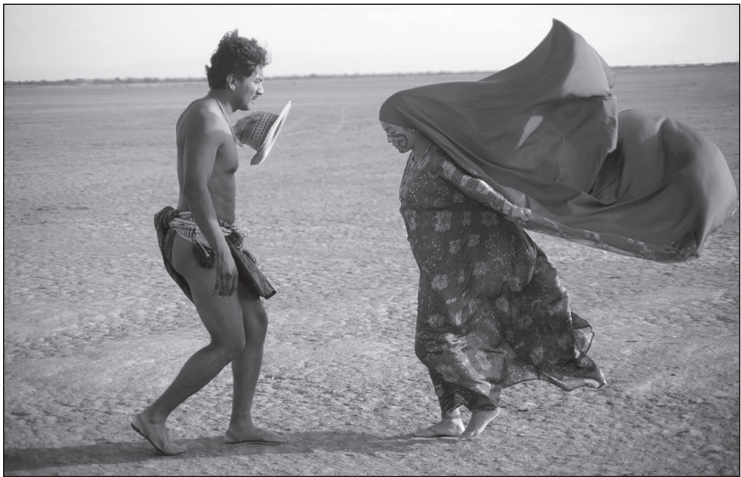
Pabėgimų kronikos

Krėslė prie televizoriaus

Filmą **„Vasaros paukščiai“** (TV3, 13 d. 22.39) kūrė garsus duetas iš Lotynų Amerikos – Ciro Guerra ir Cristina Gallego. Filmą prasideda beveik kaip dokumentinis – senas indėnas piemuo mėlyno dangaus fone dainuoja apie garbę, praradimą ir godulį. Ties 7-ojo ir 8-ojo dešimtmečių riba Kolumbijos pakraštyje gyvena sena ir garbinga šeima. Jie gerbia svečius, sutaria su protėvių dvasiomis, bet esant reikalui nepamiršta ir keršto. Ursula – šeimos galva ir genties tradicijų suaugotoja – rengia ritualą savo dukteriai Zaidai. Tačiau jos rankos siekia Rapajetas, kilęs iš nuskurdusios šeimos. Ursula tokio žento nenori ir iškelia sąlygas, kurių, jos manymu, potencialus žentas negalės įvykdyti. Tik kad Rapajetas jau seniai paliko dykumą ir atsisakė genties taisyklių. Jis prekiauja su baltaisiais, o netrukus užmezga santykius su amerikiečiais. Amerikiečių hipiai ieško geros marihuanos, tad Rapajetas kartu su Mozesu gauna šansą tapti eksportuotojais. Į savo verslą jie įtraukia aukštai kalnuose gyvenančius ir kavą auginančius giminaičius. Taip prasideda „Vasaros paukščių“ pasakojimas, apimantis daugiau nei dešimt metų ir paremtas tikromis istorijomis apie Kolumbijos kartelio atsiradimą.

Jei tikėtės dar vieno narkobaronų apdainuojančio filmo, „Vasaros paukščiai“ – ne jums. Tai daug subtilesnis ir antropologiškesnis pasakojimas, kuriame išgirsime ir amerikietiško vartotojiškumo, atvedusio prie senųjų indėnų genčių kultūrų išnykimo, kritiką, ir kartu abejonių dėl „amžinųjų“ tradicijų, kurios taip pat gali būti pavojingos. Juk būtent dvasių ir tabu sulaužymo baimė lems tragišką finalą. Taigi „Vasaros paukščiai“ – gana universalus filmas, nes Ursula ir Rapajetas visai atpažįstami personažai. Ji tiki tik savo sapnais, nuojautomis ir geležinėmis taisyklėmis, jis atsako bet kokių taisyklių, nes nori išlikti ir įgyvendinti troškimus. (Beje, naujausią šio dueto filmą „Barbarų belaukiant“ netrukus rodys „Kino pavasaris“.)

Jasono Reitmano **„Viskas ore!“** (TV1, 14 d. 23.15), regis, ir vėl aktualus. George’as Clooney vaidina atleidimo iš darbo specialistą, kuris žiūrėdamas žmogui į akis turi pranešti blogą žinią ir kartu įtikinti, kad į ateitį verta žvelgti optimistiškai, o visos permainos – tik į gera. Rajanas Batleris – nemalonus tipas ir aukščiausios klasės profesionalas.

„Vasaros paukščiai“

Jis gyvena ore: skraido iš vieno JAV kampo į kitą, retai užsukdamas į namus, ir turi vieną tikslą – kaupiti už nuskristas mylias gautus taškus ir tapti itin privilegijuoto klubo nariu. Vesdamas seminarus jis savo klausytojams aiškina, kad gyvenime verta skirti tai, kas svarbu, ir tai, kas nelabai. Tai, kas būtina, turi tilpti vienoje kuprinėje. Ši metodinė priemonė Rajano rankose režisieriui Jasonui Reitmanui yra metafora, apibūdinanti ne tik Rajaną (matyt, besivadovaujančią senoviniu principu *omnia mecum porto*), bet ir visuomenę, kurią staiga ištiko ekonominė krizė ir kuri turi iš naujo atsirinkti tai, kas jai svarbiausia. Vaizdžiai tarant, Reitmanui rūpi sužinoti, ką jo tėvynainiai pirmiausia gelbėtų iš skęstančio laivo.

Jei tikėsime žiniasklaida, Stevenas Spielbergas neturi asmeninių feisbuko at tviterio paskyrų, telefonu naudojasi tik tam, kad paskambintų ar išsiųstų SMS žinutę, kasdien skaito popierinius dienraščius, bet nuo senų laikų žavisi kompiuteriniais žaidimais. Gal todėl jo filmą **„Oazė: žaidimas prasideda“** (LNK, 13 d. 19.30) galima suvokti ir kaip laišką šiuolaikiniams paaugliams bei jų tėvams, pernelgyligai tūnantiems virtualioje tikrovėje. Spielbergas ragina grįžti į realybę ir filmo veikėjų lūpomis keliskart pakartoja, kad „realybė yra vienintelis vertingas dalykas, nes ji yra tikra“. Šis teiginys nuskambės filmo pabaigoje, kai penki filmo „Oazė: žaidimas prasideda“ veikėjai, nuolatiniai virtualios realybės gyventojai, suvoks, kad kartais malonu sugrįžti į tikrovę, net jei joje esi ne toks gražus (ar ne tos lyties) kaip tenai. Regis, Spielbergas ir toliau lieka optimistas.

„Oazė: žaidimas prasideda“ – Ernesto Cline’o romano ekranizacija,

tačiau Spielbergas filme liko ištikimas mėgstamoms temoms ir herojams – vienišiams, keistiems vaikams arba paaugliams, nesugebantiems prisitaikyti ir bėgantiems nuo tikrovės. Toks yra ir Veidas (Tye Sheridan). Anksti netekęs tėvų paauglys gyvena kartu su teta namais paverstame konteineryje 2045-ųjų Kolambuse (šiam mieste užaugo ir Spielbergas). Netolima ateitis pilka ir nušiuirusi: pasaulį užvaldė tarptautinės korporacijos, visur akivaizdžios ekologinės katastrofos žymės, nebeliko vidurinės klasės – tik skurdžiai ir turtingieji. Realybė tokia baisi, kad Žemės gyventojai masiškai bėga į virtualią tikrovę. Čia jie gali būti kuo tik panorėję ir net užsidirbti. Virtualus pasaulis ne tik atrodo tikresnis – jame gali pasirinkti, kada įeiti, išeiti, kada pavirsti tuo, kuo norėtum būti iš tikrųjų. Pilka realybė tokių galimybių nebesuteikia.

Ilgas dviejų valandų dvidešimties minučių filmas kainavo 175 milijonus dolerių – jis kimšte prikimštas pačių išpuodingiausių, išradingiausių ir, matyt, brangiausių kompiuterinių efektų, jo garso takelis puikus. Bet į tas virtualaus pasaulio kovas ir paieškas Spielbergas prismaigstė daugybę postmodernistinių užuominų ir prisiminimų: veikėjai čia susiduria su King Kongu, atsiduria Stanley Kubricko „Švytėjimo“ kambarėje Nr. 237, stebi Johno Travoltos šokį „Savaikšalio nakties karšligėje“, mato, kaip Toshiro Mifune’s samurajus pavirsta Godzila, ir t.t. Spielbergas rodo, kaip visa populiariosios kultūros mitologija nuolat atgyja, yra perdirbama, suaktualinama ir net skatina šviestis, gilintis į neseną istoriją ar mitus.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (dailė)
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė

Kinas – Živilė Pipinytė | Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė
Muzika – Laimutė Ligeikaitė | Stilūs – Rita Markulienė, Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | Maketas – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | Direktorius – Linas Vildžiūnas

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais. Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VŠĮ „7 meno dienos“, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. Tel. 2613039. El. paštas redakcija@7md.lt. ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 800 egz. Spausdino UAB „Valdo leidykla“, Gedimino g. 34, Ukmergė Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas Lietuvos kultūros taryba LR kultūros ministerija Lietuvos kino centras

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

